

MURAR & MYSTERIER

Kurs: AAHM01: Examensarbete i arkitektur/Degree Project in Architecture, LTH
Arkitekturutbildningen (A)

Årtal: 2023

Författare: Leo Garp Pahlman

Examinator: Tomas Tägil

Handledare: Thomas Hellquist

Titel: Murar & Mysterier/Walls & Mysteries

LUNDS
UNIVERSITET

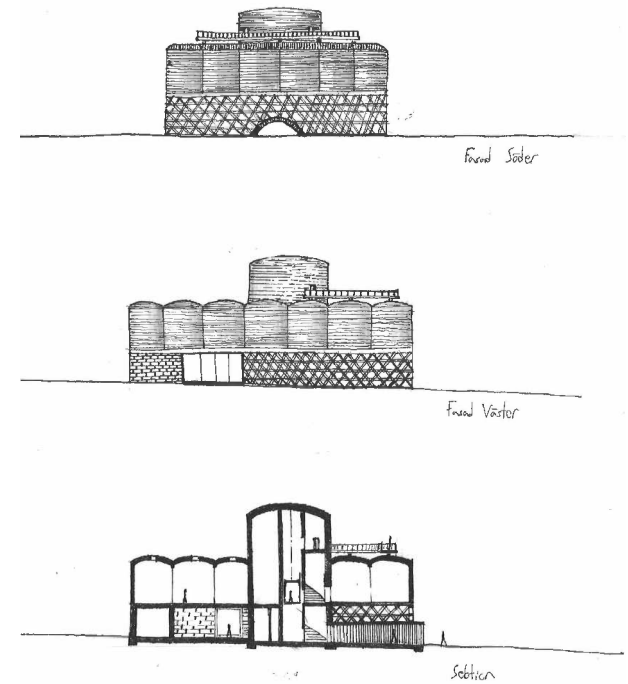
INLEDNING

Kulturen i Lund är ett friluftsmuseum grundat år 1892. Där har byggnader samlats som anses vara representativa för en viss plats, tid, byggnadstradition och/eller byggnadstyp.

Idag visas både permanenta och tillfälliga utställningar som berättar om skånsk kultur likväl som världskultur. Utställningarna är spridda över ett flertal byggnader, enligt bestämda teman. Trots det uppger Kulturen att det råder platsbrist.

Detta examensarbete undersöker hur Kulturen i Lund skulle kunna utöka sina utställningsytor, beaktat kulturhistoriska värden och lokal byggnadstradition. En ny utställningshall föreslås. Gestaltningen grundas i en undersökning av sambandet mellan stadsstruktur och byggnad, muren som arkitektur, dubbelmuren som struktur, samt den mystiska tiden.

SAMMANFATTNING

En ny utställningsbyggnad till Kulturen i Lund presenteras med ritningar och bilder. Bakgrunden till gestaltningen kommer ifrån en studie av staden Lund, dess arkitekturtradition och hur dessa kan sammankopplas med begrepp som tid och materialitet.

Projektet börjar med en kort redogörelse för Lunds byggnads- och arkitekturhistoria. Det avslutas med allmänna reflektioner om staden karaktär. Därefter diskuteras den medeltida danska stadsnätets betydelse för modern arkitektur.

Vidare följer en platsanalys av Kulturen i Lund, och en redogörelse för var muséet kan lägga en ny utställningsbyggnad.

Därefter presenteras en planstruktur för en byggnad med koncept som dubbelmurar, generella rum och ett införlivande av historiska lager i den nya byggnaden.

Tidsteori och dess implikationer för arkitektur diskuteras övergripande.

Materialiet tegel studeras, samt vilken plats det har i en senmodernistisk lundensisk tradition.

ABSTRACT

A new exhibition hall for Kulturen in Lund is presented with drawings and pictures. The background to the design comes from a study of the city of Lund, its architectural tradition, and how these can connect with concepts such as time and materiality.

The project begins with a brief chronology of Lund's building and architectural history. It concludes with general reflections on the city's character. Thereafter comes a discussion about the significance of the medieval Danish urban network for modern architecture.

The placement of the new building is chosen after an analysis of Kulturen in Lund's history, disposition, and narrative.

Next, a layout for the building is presented, with concepts such as double walls, generic rooms, and the incorporation of historical layers in the new hall.

Theories about time and its implications for architecture are discussed briefly.

The language of the brick wall is decoded, and the material's role in the modernistic architecture of Lund is discussed.

Innehåll:

1. Lund	Sidan 4-9
2. Kulturen	Sidan 10-15
3. Planstruktur	Sidan 16-22
4. Tid	Sidan 23-25
5. Material på Kulturen	Sidan 26-27
6. Tegelspråk	Sidan 28 - 33
7. Fasaduttryck	Sidan 34-37
8. Dubbelmurar	Sidan 38-39
9. Gestaltning	Sidan 40-49
10. Diskussion	Sidan 50-51
11. Källor	Sidan 52

1. LUND

Staden och historien

Lund är en speciell stad. Grundad på danskt kungligt initiativ omkring 990 nämns staden ofta som en av de äldsta i nuvarande Sverige. Stadens uppkomst sammanfaller väl med fornstaden Uppåkras nedgång, bara fem kilometer söder om Lund. Den nya staden hade en central roll i det danska riket. Från 1060 har staden fungerat som biskopssäte, och från 1103 var biskopen i Lund även Ärkebiskop i Norden. Detta ledde till byggandet av Domkyrkan, som vid sitt färdigställande 1145 var den största stenbyggnaden i Norden. Den nya kyrkan byggdes i romansk stil av stenhuggare från Rhen och norra Italien. Den byggdes i helsingborgsandsten och höörsandsten och har definitiva likheter med kejsardomen i Speyer. Runt domkyrkan kom ett flertal klosterordnar och kyrkliga institutioner att verka, med egna kyrkobyggnader. Även om Lunds profana byggnader bestod av lerklinkerfyllda träverkskonstruktioner var i regel kyrkorna och klostren byggda i murverk. Under högmedeltiden, som en konsekvens av de ökade oroligheterna i nordnorden, uppfördes även privatbostäder i tegel, likt Dekanhuset som finns bevarat på Kulturen.

I och med reformationen i Danmark 1537 gavs kunglig order om att samtliga 25 kloster och kyrkor, förutom Domkyrkan, skulle rivas. Stenen skulle sedan användas i nya byggprojekt, som exempelvis Malmöhus. I och med reformationen förlorade Lund sin ställning som ärkebiskopssäte, även om Lund 1611 fick tillbaka biskopstiteln.

Vid sidan av det kyrkliga livet har utbildning alltid varit utmärkande för staden. Redan 1085 grundades Katedralskolan efter en donation från Knut den Helige, och är därmed Nordens äldsta läroanstalt. Vidare grundades Studium Generale av Gråbrödraklostret år 1432, och är därmed den första institutionen för högre utbildning i Norden, även om akademien upphörde i samband med reformationen. Lunds universitet grundades 1666 av Karl XI:s förmyndarregering efter mångåriga påtryckningar från bland annat biskop Peter Winstrup. Från början bedrevs undervisningen i domkyrkans lokaler, men i slutet av sextonhundratalet donerade Karl XI Kungshuset i Lundagård till universitetet.

Början av 1700 talet var för Lund en svår tid till följd av det skånska kriget som utkämpats under 1600-talets sista år. Både 1703 och 1711 drabbades staden av bränder och 1712 led staden under ett återfall av böldpest. Men 1716 anlände Karl XII till staden, direkt från Turkiet, och stannade fram till juni 1718. De facto styrdes Sverige från Lund under dessa år. Konungen var också var inskriven på Universitetet och lär ha varit en flitig

och kunnig student. Det sena 1700-talets nyklassicistiska ideal kom också till Lund, exempelvis vitputsades kungshuset, liksom många privata bostäder med fackverkskonstruktion. Domkyrkans torn byggdes om och sadeltaket ersattes med ett valmat tak.

Adertonhundratalets Lund beskrivs ofta som industrialiserings Lund, 1856 drogs järnvägen via staden, från Malmö norrut, och man fick således ett stopp vid Södra stambanan. Industrier växte fram i staden, framförallt i de västra delarna, nära stationen, och ofta på innergårdar. Trots det fördelaktiga läget kom aldrig industrialiseringen att bli lika stark i Lund som många andra städer, kanske tack vare en tillbakahållning från universitetet. Trots det så växte staden och flera nya stads- kvarter uppstod, med hus i fem våningar, ofta med mönsterlagda tegelfasader.

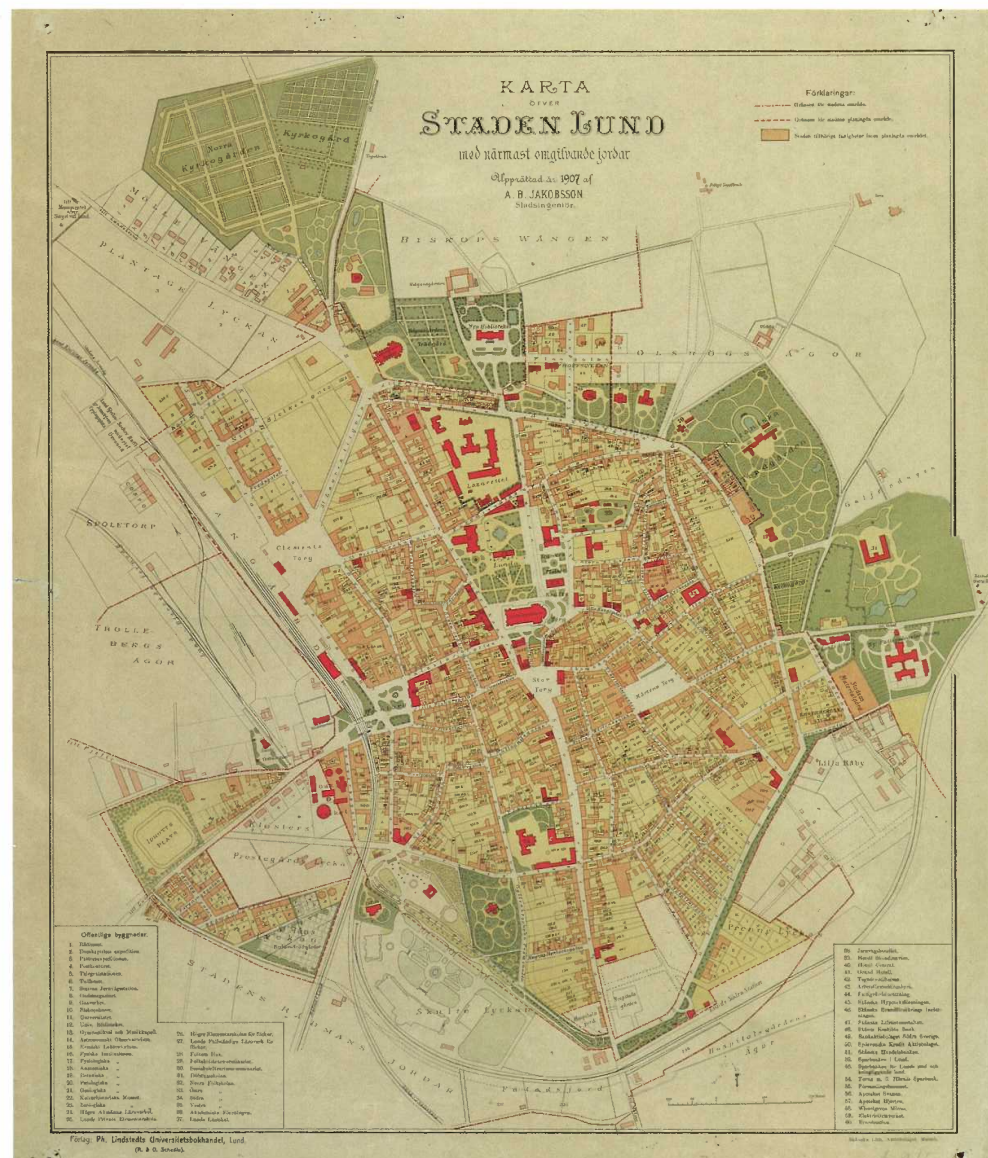
Universitetet upplevde här ett typ av storhetstid, antalet studenter flerdubblades och i kollegiet fanns prominenta namn som Esaias Tegnér, Johan Henrik Thomander och Carl Georg Brunius. Den sistnämnde var professor i grekiska, men som egenlörd arkitekt gav han upphov till den medeltidsinspirerad byggnadsstil med rundbågemotiv som blev utmärkande för 1850-talets Lund. Han arbetade både med egna verk och som mentor till arkitekter likt Axel Nyström och Hans Jacob Strömberg. Brunius ledde även under många år restaureringen av domkyrkan som var i undermåligt skick. Han förespråkade ett varsamt förhållningssätt där man tog fram och bevarade de medeltida resterna (Larsson, 2020).

Trots Brunius insats kvarstod behovet av en mera genomgripande renovering. På överintendentsämbetets rekommendation utsågs den nyexaminerade Helgo Zetterwall till arkitekt för att slutföra renoveringen. 1860 kom Zetterwall till Lund och kom att stanna i tjugo år, samtidigt som han utvecklades till det svenska adertonhundratalets främsta arkitekt. I Lund ritade han både privata villor, Allhelgonakyrkan, nya lokaler till Katedralskolan och Svaneskolan, samt ett flertal byggnader till universitetet, inte minst det nya Universitetshuset. Självt flyttade han 1871 in i det egenritade huset på Sandgatan, med en renässansträdgård och en gatufasad likt ett norditalienskt stadspalats, och en bakgård likt en fransk lantgård (Bodin, 2016).

Modernismen kom till Lund i början av 1930 talet med arkitekter som Hans Westman, Helge Barkenius och Ingeborg Hammarskjöld-Reiz. Bland verken kan nämnas villorna på

Kopparstick från 1580-talets slut av Frans Hogenberg.

"Karta öfver Staden Lund med närmast omgivande jordar". Får 1907 av August Bernhard Jakobson.
 Publika byggnader markerade i rött.
 Parker och kyrkogårdar i grönt.

Notera Kulturens ursprungliga utsträckning, betydligt mindre än dagens.

Markeliusgatan och den av Westman och Tor Andersson ritade simhallen (idag riven).

Efterkrigstiden präglades av en mera regionalt präglad funktionalism med områden som Borgmästaregården av Ingeborg Hammarskjöld-Reiz och ungraren Fred Forbat. Utmärkande är användandet av tegel som fasadmateriäl, mera likt den danska och engelska samtidsarkitekturen än den svenska. Under denna tid tillkom flera modernistiska byggnader som i större mån än tidigare anpassas till den historiska staden, exempelvis Lunds konsthall av Klas Anshelm. Fortsatt under 1960-talet innehar arkitekturen vissa regionala tendenser. Universitetets växer under detta decennium explosionsartat och ett stort behov av studentbostäder resulterade i ett flertal större komplex, likt Sparta av Bengt Edman och Ulrikedal av Hans Westman. Inte heller Lund var skonat från 1900-talets rivningar, men redan 1984 kom det första bevarandeprogrammet för stadskärnan (Larsson, 2020).

Idag växer staden utåt, med nya områden likt Brunnsnög, som möjliggörs tack vare den nya spårvägen.

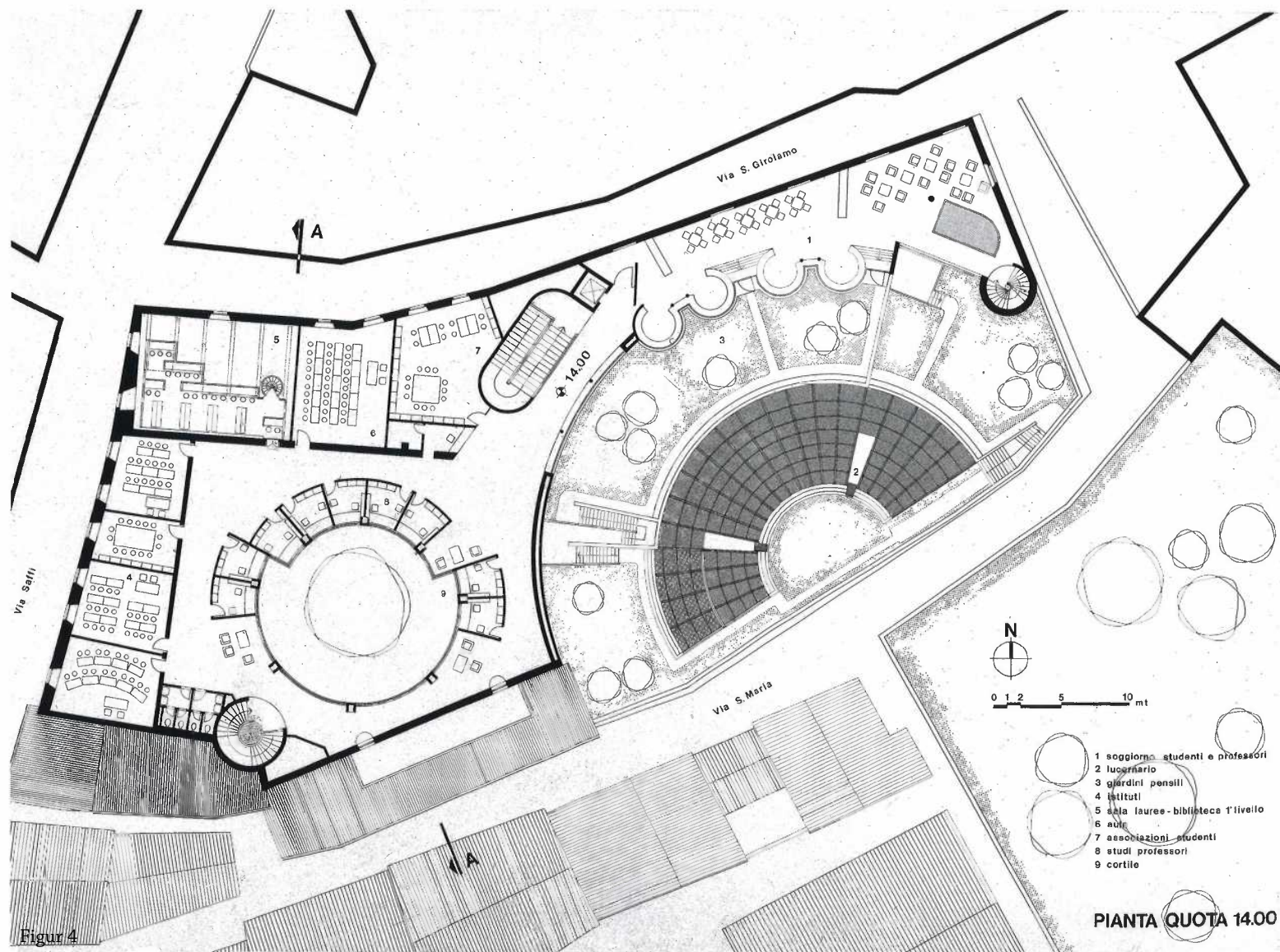
Så kan man tala om en specifik lundensiskt arkitektur?

Såklart inte, men det finns typiska drag. Bland byggnadsmaterial så är tegel signifikant. Även om staden från början var byggd av trä (främst korsvirkeshus med lerfyllning), har alltid tegel existerat parallellt, och över tid blivit det främsta byggnadsmaterialet. Även efter betongens övertagande som konstruktionsmaterial, kvarstår tegel som fasadmateriäl. De kvarvarande medeltida husen är få, men den medeltidsinspirerade arkitekturen är påtaglig, om än i många utföranden. Nämnas kan den klassiserande rundbågeinspirerade bruniusstilen, Helgo Zettervalls och Alfred Hellströms fria nygotik samt Theodor Wählins nationalromantik. Den slutna muren är ofta närvarande i arkitekturen, som i exempelvis i Lunds konsthall eller Skånska Hypoteksföreningen. Det känns som ett välfungerande tema i klosterstaden Lund. Det som gömmer sig bakom muren är ofta ett fint rum eller en vacker trädgård, likt Domkapitlets innergård av Theodor Wählin. Det finns alltså en tydlig uppdelning mellan gaturummets formalitet och gårdarnas informalitet, det är som att staden gömmer hemligheter. En av dessa är Kulturen i Lund, som har sin verksamhet inne i kvarteren, gömtd bakom hus och murar.

Lund är fullt av hemliga rum, men inte enbart fysiska sådana. I staden existerar många levnadsbanor parallellt med sällan krossande. Kyrkans, studenternas, gymnasieelevernas och lundensarnas stad ser olika ut, och innebär tillgång till olika rum.

Universitetets studentliv är mystiskt, från ytan syns det knappt, förutom ljudet från nattklubbarna. Men ju längre du granskar det, och lever i det, desto flera rum öppnas. Den rikedom och de traditioner det besitter göms under ytan, och de mest exklusiva rummen, likt klubbar och ordenssällskap, är ofta hemliga för alla oinvidiga.

Universitetet i Urbino, av Giancarlo de Carlo.

I planen ses ett ambitiöst försök att försiktigt placera en stor byggnad invävd i en stadsstruktur med gator och andra byggnader.

Det visar ödmjukhet inför staden, och även om det är en byggnad med ett eget uttryck göms den till stor del av stora murade murar, som på sina ställen avslöjar att de innehåller en okonventionell byggnad.

Planen visar också ett intressant förhållande mellan ute och inne, där gränsen ibland är väldigt defenitiv, ibland flytande. När man väl kommit in i byggnaden så visar planlösningen en stadsliknande struktur med gator och torg. Byggnad och stad i ett som ett raffinerat samspel.

Figur 4

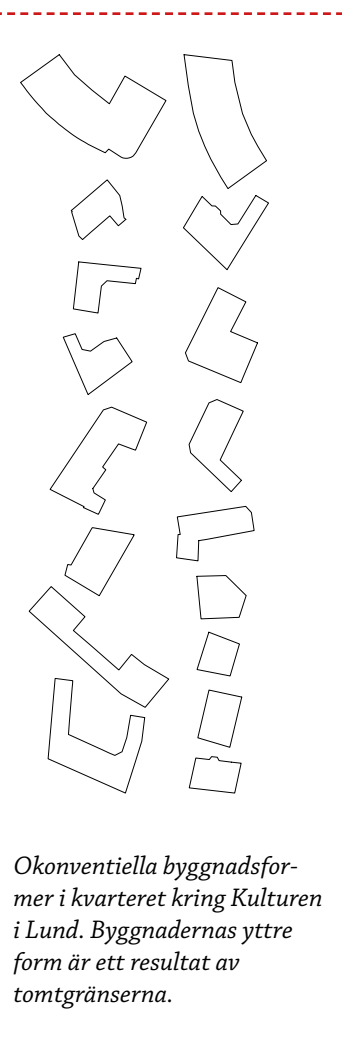
Ordenskapitlet

Melodi: Värvindar Friska

Hemliga riter
sprit, flera liter.
Nu skall du vigas in i vår sekt!
Blodiga offer,
otäcka stoffer,
ordnar uppå suspekt högtids-
dräkt.
Var orden har väl sin ritual,
flertalet har dock gjort detta val:
Blanda din rit
med rikligt med sprit
så orgien blir total!

Lundakarnevalen 1998.

Det medeltida Lunds viktigaste kvarvara är kanske inte de få byggnaderna, utan gatunätet. Mönstret av gator och tomter har en viss resiliens jämfört med byggnader. Lunds innerstad är i sin struktur mera lik städer på kontinenten än i Sverige. Husens former anpassas ofta till kvarterens och tomtens form, snarare än det rätvinkliga och ortogonala. Stadsstrukturen kan snarast beskrivas som ett nät, eller en väv. För mig finns det någonting intressant med att försöka nästa in sig i denna väv snarare än att agera solitär. En av de främsta arkitekterna inom detta synsätt är italienaren Giancarlo de Carlo (1919-2005). Han var kritisk mot den internationella arkitekturstil som dominerat under efterkrigstiden, som han ansåg sakna hänsyn till de sociala och kulturella faktorer som påverkar människors liv. Vidare menade De Carlo att stadsplanerarna måste ta hänsyn till den befintliga stadsstrukturen och kulturella arvet för att bevara stadens karaktär och känsla (McKean, 2004) Dessa principer har även varit grunden för mitt arbete.

Okonventionella byggnadsformer i kvarteret kring Kulturen i Lund. Byggnadernas yttre form är ett resultat av tomtgränserna.

ARKITEKTUR I LUND

Ett urval av byggander signifikanta för lunds arkitektur.

ARCHEOLOGICUM. Ritat av Bruniuseleven Hans Jacob Strömberg och uppfört 1853. Ett tydligt exempel på den medeltidsinspirerade tegelarkitekturen typisk för Lund under 1850-talet. Huset byggdes ursprungligen för anatomiska institutionen men har under årtiondena inrymt andra institutioner och används idag som kontorslokal för universitetet.

Fasaden med handslaget tegel, kraftigt artikulerade lisener och friser är stiltypsisk för den så kallade bruniusstilen. Vilket även gäller de klassiserande dragen likt symmetri, markering av hörn- och mittparti samt sadeltak med gavlar som frontoner. (Larsson, 2020)

PALAESTRAN ET ODEUM, ritad av det sena 1800-talets stjärnarkitekt Helgo Zettervall. Byggt 1883, delvis en restaurering av ett orangeri från 1700-talet. Innehöll ursprungligen en gymnastiksal (Palaestra) och en musiksall (Odeum)

Kanske en av de minst omtalade byggnaderna i Zettervalls repertoar, men det är ett konststycke i att hantera en knepig tomt. Liksom Kungshuset agerar det flygel till Universitetshuset, signerat samme arkitekt. Parkens symmetri och Paradisgatans sträckning bildar en liten strykjärnsformad byggruta, med olika höjder mellan gatan och Lundagård. Huset är varsamt placerat och löser alla problem med vinklar och höjder, samtidigt som det inkorporerar det gamla orangeriet. Ett flertal byggnadsvolymer löser entréfasadens kvar på symmetri. Murar mellan Lundagård och gatan skapar en liten gömd trädgård mot Archeologium (Bodin, 2016).

BRÄNNKYRKAN. Ritad av Theodor Wählén och stod klar 1915. Både muromgärdad innergård och fasad i mörkrött tegel med tydlig medeltidsinspirerad stil. Skillnaden är slående gentemot Bruniusstilens romanbågeklassicism. Här är muren mera framträdande, och symmetrierna inte lika förhärskande. Huset är inte en gestalt, utan flera som samspekar. Vid första anblick tycks det vara byggt i olika omgångar under lång tid.

Sparsmakad på dekor förutom rundbågefriserna under takfoten. Wähléns arkitektur kännetecknades av genomgående hantverkskvalité och fokus på detaljer (Larsson, 2020). Notera kombinationen av överliggare och valv vid dörren. Det återkommer i mitt projekt.

SKÅNSKA HYPOTEKSFÖRENINGEN. Ritat av Stockholmsarkitekten Isak Gustav Clason och uppfört 1914-1917.

Borgliknande och bryter mot de tre övriga bankfasaderna på Kyrkogatan. Byggnaden sträcker sig igenom ett helt kvarter, byggt kring en innergård. Fasaden mot Stora Gråbrödragatan är i tegel och mera i släktskap med Lunds övriga bebyggelse. Huvudfasaden är i släthuggen kvadratformad kalksten och har en tydlig florentinsk renässansinspirerad stil med fönster med kollonetter. Den sistnämnde en detalj som talar med domkyrkoabsidiets kollonettgalleri. Nedervåningen är slutet och porten asymmetriskt placerad på fasaden (Larsson, 2020).

Bakom den krenelerade bröstningen finns en takterass. Båda fasaden som mur, takterassen och bröstvänet är element som återkommer i mitt projekt.

Figur 6

LUNDS TEKNISKA HÖGSKOLA. Byggt under 1960-tal och ritat av Klas Anshelm. Ett väldigt projekt, då många hus skulle byggas på kort tid, dessutom med tajt budget. Anshelms förslag byggde på rationella standardlösningar, där samma planstruktur enkelt kunde varieras beroende på de olika utbildningssektionernas storlek och behov. Aningen förvånande är det byggt med massiva bärande tegelmurar, en lösning som var billigare än betong.

Anshelm hade tidigare skissat på en teknisk högskola där byggnaderna låg betydligt närmare varandra och med glasinklädda gångar som sammanband dem, med en serie innergårdar däremellan. Det byggda förslaget ligger istället utspritt i en stor park efter amerikansk campus-modell. Vilket resulterat i ett blåsigt område med stora avstånd, även om parklivet är trevligt under maj månad.

Figur 7

LANDSARKIVET. Ritad av Bert Nyberg och byggt 1970-71. Enkla geometriska volymer i mörkrött tegel. Ursprungligen utan ljusinsläpp förutom de få slitsarna med glas. Avsaknad av sockel och utan avslut mot himlen är det som att volymen skjutit ut marken. Brutalism eller en medeltida försvarsanläggning? Eller som arkitekturhistorikern Matthew Hall uttrycker det: "Nyberg verk är en bunker, trög massa utan historia, utan stil, utan ens en möjlighet till tidsbestämning" (Staden podcast, 2022)

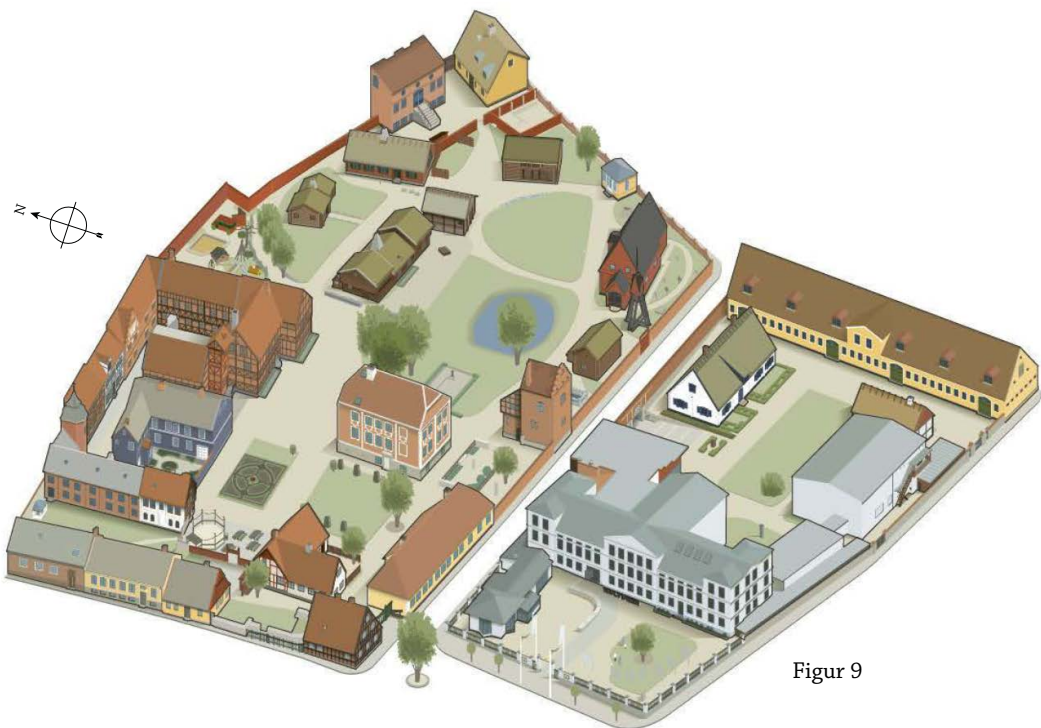
Renoverat under 2010-tal med FOJAB som arkitekt. Då ombyggt till studentbostäder för Lunds Nation, varmed de utanpåliggande rektangelformade fönstren tillkom.

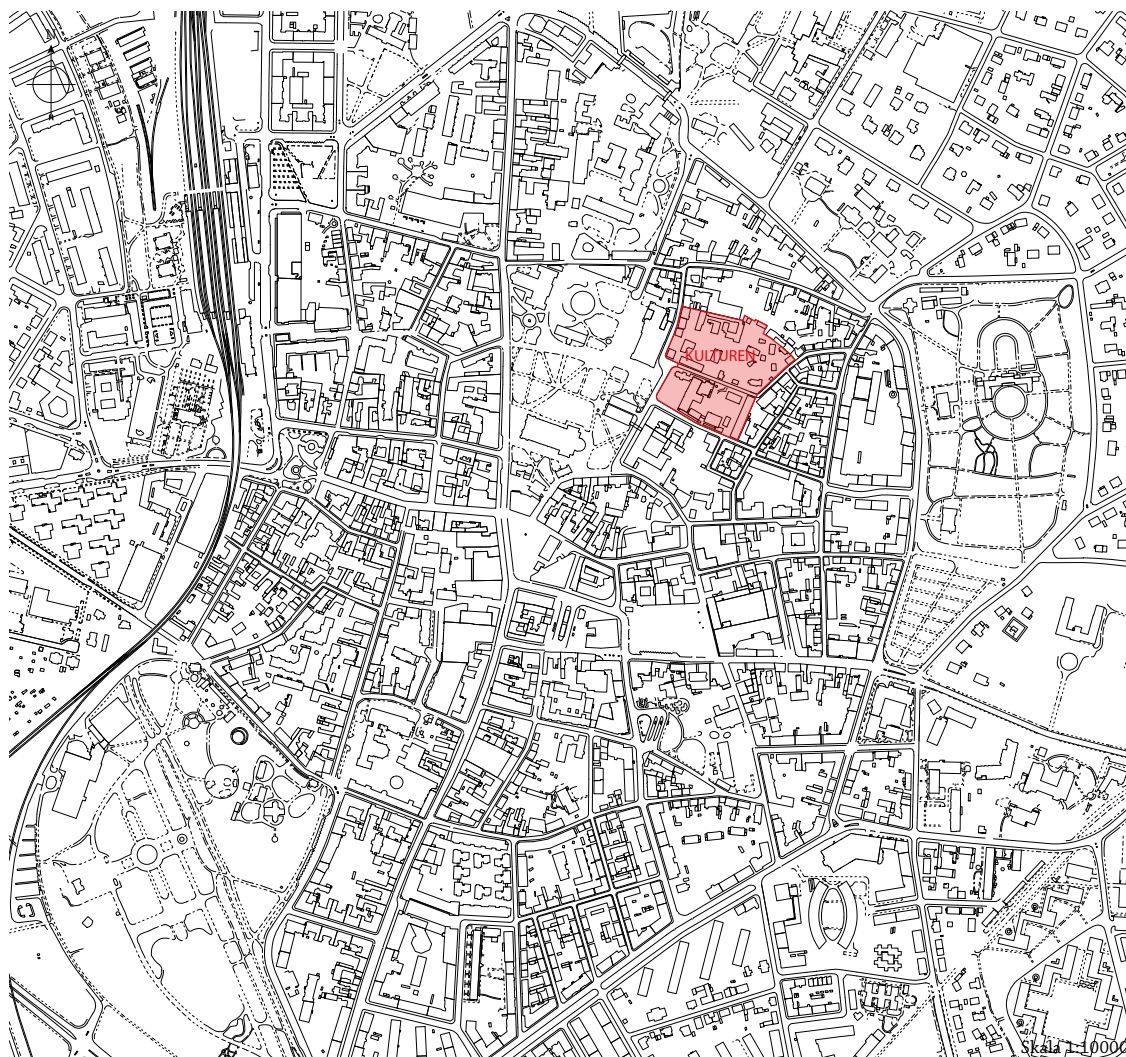
Figur 8

2. KULTUREN

Historia och dagens användning.

Figur 9

Kulturhistoriska föreningen för södra Sverige,

Kulturen, grundades som en ideell förening 1882 av Georg Karlin och några av hans studiekamrater. Sverige i slutet av adertonhundralet präglades av nationalromantiska drömmar om bondesamhället som höll på försvinna till följd av industrialiseringen och urbaniseringen. Som en reaktion hade både Nordiska Museet och Skansen grundats i Stockholm, varifrån Karlin tog inspiration.

Kulturen var från början utspridd i flera lokaler runt om i Lund, med 1892 öppnade man ett friluftsmuseum med utgångspunkt från Tollska gården, numera Herrehuset. Ursprungligen var tanken att museet skulle berätta historien om det gamla ståndssamhället, och ett antal byggnader flyttades till platsen för att representera bondeståndet, borgarna och prästerskapet. Herrehuset gavs en ny barockfasad för att representera adeln. Under efterföljande årtionden köptes flera intilliggande fastigheter och flera byggnader flyttades till området.

Idag sträcker sig verksamheten över två kvarter, med ingång från Tegnérplatsen mellan Lunds Domkyrka och AF-Borgen, och är ett av Lunds mest besökta turistmål. Kulturen består av cirka 30 byggnader, och de flesta av dem innehåller olika utställningar. Från början visades främst kulturhistoriska föremål från Sydsverige, men snart insåg man att den regionala särarten måste ses i ett större internationellt sammanhang. Således finns även permanenta utställningar som berättar om världskultur, främst inom textil och keramik. Det visas även ett flertal tillfälliga utställningar, spridda över flera byggnader.

Utöver verksamheten i Lunds innerstad finns Kulturen Östarp, en bondgård i Sjöbo kommun som givits som gåva av grevinnan Wilhelmina von Hallwyl år 1923. Dessutom driver Kulturen Medicinhistoriska museet i Halmstad, Bosjöklosters mölla, Norlindmuseet på Borgeby slott samt Lundabaserade Tegnérmuseet, Hökeriet och Livets Museum.

Karta över Lund.
Kulturen i rött.

BYGGNADER PÅ KULTUREN

A. Vita huset. Dagens huvudbyggnad med reception och museibutik. Byggt som bostadshus åt två familjer 1884. Köpt av Kulturen 1927 och då omdöpt till nuvarande namn efter påstådda likheter med den amerikanska presidentbostaden. Vid ombyggnaden 1995 placerades en ny handikappanpassad ingång asymmetriskt på norra sidan av mittpariet.

B. Blekingegården. Byggt vid 1700-talets mitt. Det är en s.k. högloftsstuga, med en timrad lägre ryggåsstuga i mitten och högre lofthus på var sida. Tydligt gavelmotiv.

C. Herrehuset. Byggt 1816 som bostadshus. Köpt av Kulturen och försedd med barockfasad inför öppning 1892, då det fungerade som områdets huvudbyggnad.

D. Loccus Peccaorium. "Syndernas hus", en studentkasern från 1700-talet. Namngiven efter det mord på och av en student som skedde i huset, varmed universitetet för första och hittills enda gången dömt en av sina studenter till döden. Korsvirke, mönsterlagt tegel och monumentalt gavelmotiv.

E. Dekanhuset. Ett medeltida bostadshus med de äldsta delar från 1200-talet. Flyttat till Kulturen 1908 för att undvika rivning. En bladning mellan äldre delar i murverk och nyare delar i korsvirke. Notera inmurningen av natursten i tegelväggen.

F. Berlingska huset och Borgarhuset. Förstnämnda flyttat från Lilla Gråbrödersgatan i Lund, och är stadens äldsta bevarade korsvirkeshus, byggt på 1600-talet. Borgarhuset (till vänster) är delvis ett fiktivt renässanshus och delvis en kopia av rivna Lembkeska gården i Malmö, vars snidade skulpturer nu sitter på huset.

G. Ny utställningsbyggnad på kulturen 2025

Källa: Kulturen i Lunds hemsida. www.kulturen.com

Figur 10

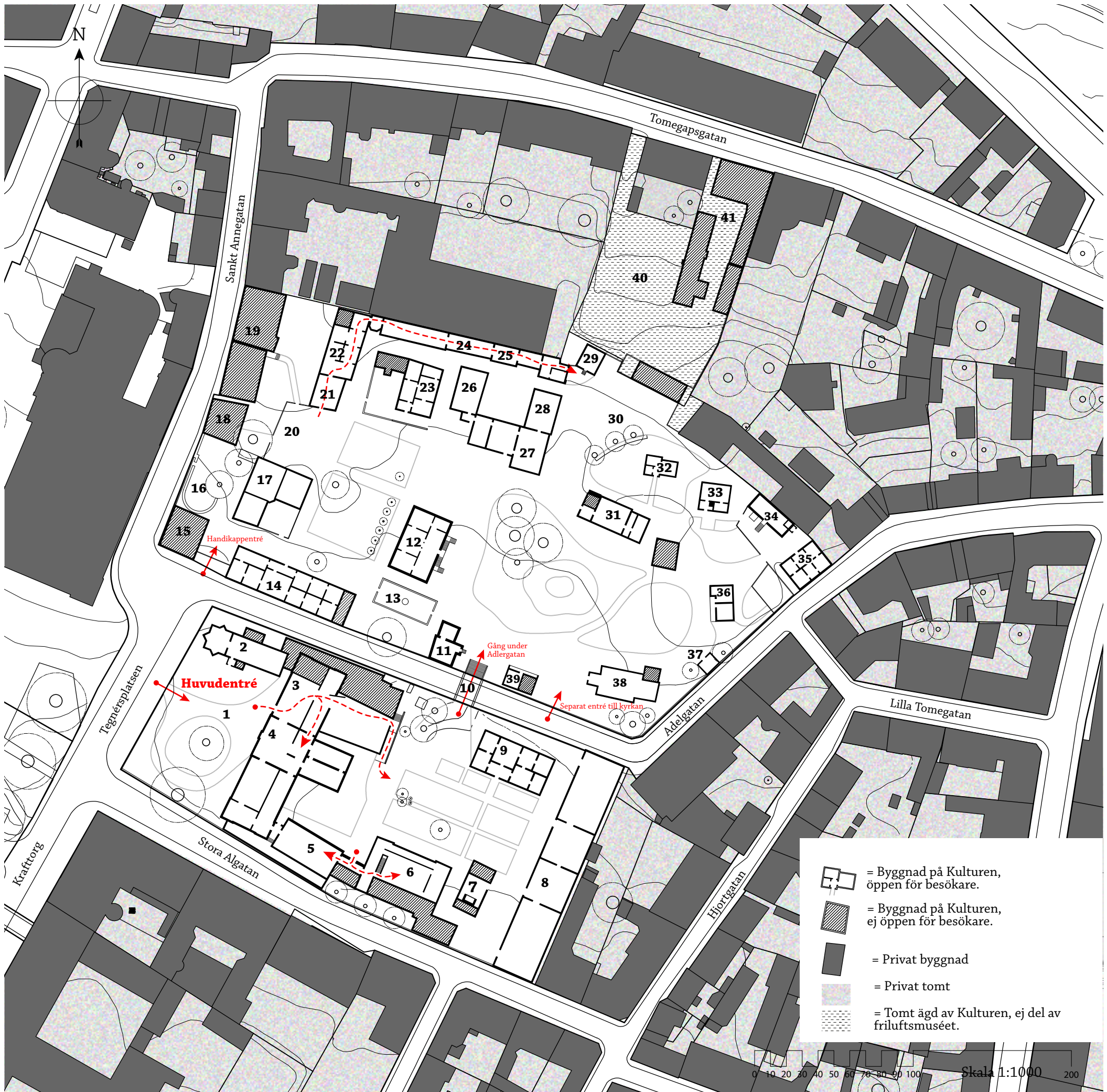
Figur 11

DAGENS OMRÅDE

Byggnader och utställningar. De byggnader som inte innehåller specifika utställningar är i regel inredda på ett för platsen och tiden de representerar typiskt sätt.

1. **Förgård. Utställning av runstenar**
2. **Kulturens restaurang**
3. **Reception och museebutik**
4. **Vita Huset**
  - *Metropolis - Lund på Medletiden*
  - *En stund i Lund - Staden från 1500-talet till idag*
  - *Att överleva - Röster från Ravensbrück*
  - *Modernismen*
5. **Lundahallen**
  - *Tillfälliga utställningar*
6. **Textilhallen**
  - *Kulturenas glas*
  - *Textilt - tekniker och material*
  - *Vapen - makt över liv*
  - *Uppklätt - kvinnligt mode under 1730 - 2000*
  - *Tillfälliga utställningar*
7. **Hylla Smedja**
8. **Allmogehallen**
  - *Skånskt allmogeliv*
  - *Skånskt jordbruk*
  - *Sydsvenskt fiske*
  - *Tillfälliga utställningar*
9. **Västra Vrams prästgård**
10. **Passage under Adelgatan**
11. **Dekahuset**
12. **Herrehuset**
  - *Världen på Kulturen (keramik)*
13. **Örtagården**
14. **Lindforska huset**
  - *Jag ser dig - fotograf Ida Ekelund*
  - *Fokus Sápmi*
15. **Locus Peccatorum**
16. **S:ta Maria Minor**
17. **Locus Virtium, Café**
18. **Rustmästarbostaden**
19. **Gamla intendentbostaden**
20. **Dansbanan**
21. **Ystadhuset**
  - *Folkkonst & Design*
  - *Tillfälliga utställningar*
22. **Schlyterska huset**
23. **Thomaderska huset**
24. **Wahlbomska huset**
  - *ByggnadsKulturen*
  - *Tillfälliga utställningar*
25. **Brahehuset**
26. **Berlingska huset**
  - *Bokkulturen*
27. **Borgarhuset**
  - *Tiden rum (borgerlig stilhistoria)*
28. **Helsingborg-Hamstads huset**
29. **Arkitekternas hus**
30. **Lekplatsen**
31. **Blekingegården**
32. **Bosmålatorpet**
33. **Onsjöstugan**
34. **Gårdhuset/Lekloftet**
  - *Ting för lek*
35. **Arbetarbostaden**
36. **Måketorpsboden**
37. **Lusthuset**
38. **Bosebo kyrka**
39. **Uranäsboden**
40. *Tomt ägd av kulturen. Idag parkering.*
41. *Stadsgård ägd av kulturen. Idag uthyrd.*

PLACERING AV NY BYGGNAD

Alternativa placeringar av ny utställningshall, med syfte att bevara karaktären av friluftsmuseum, samt begränsat till de fastigheter som är i Kulturens ägo.

Vad skall en ny utställningshall ha för funktion? Skall den vara för tillfälliga utställningar eller permanenta utställningar? Jag tror det finns ett pedagogiskt syfte att visa de permanenta utställningarna i de byggnader de har en koppling till, när en sådan finns. Tillfälliga utställningar visas idag bland annat i Stadskvarteren (de ihopbyggda husen i norr). De är alla flyttade till Kulturen, och skulle lämpa sig väl att visa mera plats- eller tidsspecifika utställningar.

Således borde en ny utställningshall främst vara för tillfälliga utställningar. Då krävs generella rum med stor flexibilitet.

Val av ny plats är begränsad till den mark som Kulturen äger. Men med det sagt finns det inte direkt någon uppenbar plats utanför, men i anslutning till, dagens område. En tomt utan anslutning till dagens verksamhet skulle också varit ett alternativ. Men de komplikationer för den dagliga verksamheten det innebär, och att det de facto finns flera alternativa byggplatser på dagens område, gör att detta alternativ inte undersökts närmre.

Eftersom den nya byggnaden ligger inne på Kulturens område har den inte en reception, och behöver inte ha en given huvudentré, utan kanske kan nås från flera håll och därmed införlivas i det flanerande som ett besök på kulturen innebär.

Följande alternativa placeringar har identifierats:

1. På förgården. Förgården är onödigt stor, en ny flygel likt restaurangbyggnaden skulle skapa ett mindre och tydligare förрум. Byggnaden skulle också kunna fortsätta den axeln som finns genom Anshelms två utställningshallar. Likt restaurangflygeln skulle tillbyggnaden inte kunna vara högre än en våning över mark. De stora träden och stenvallen mot söder blir svårbevarade.

2. Som en passage. Idag delar Adelgatan området i två. Passagen under gatan är charmig, men den branta trappan på norrsidan är svår för många äldre, och omöjlig för den rullstolsbundne. Denne får istället gå omvägen via den separata ingången vid Locus Peccatorum. En byggnad här skulle binda samman de två kvarteren och lösa genomgången. I samband skulle det kunna finnas en eller flera nya utställningssalar under jord. Nackdelen är att det är ett dyrt förslag som medför liten ny utställningsyta. Ett enklare och billigare alternativ för att lösa undergången för

de som inte tar trappan är den lilla byggnad med hiss, ritat av Ernfors och Jacobsson Arkitekter, som beviljats byggnadslov 2015. Då sparas även den fina passagen och trappan.

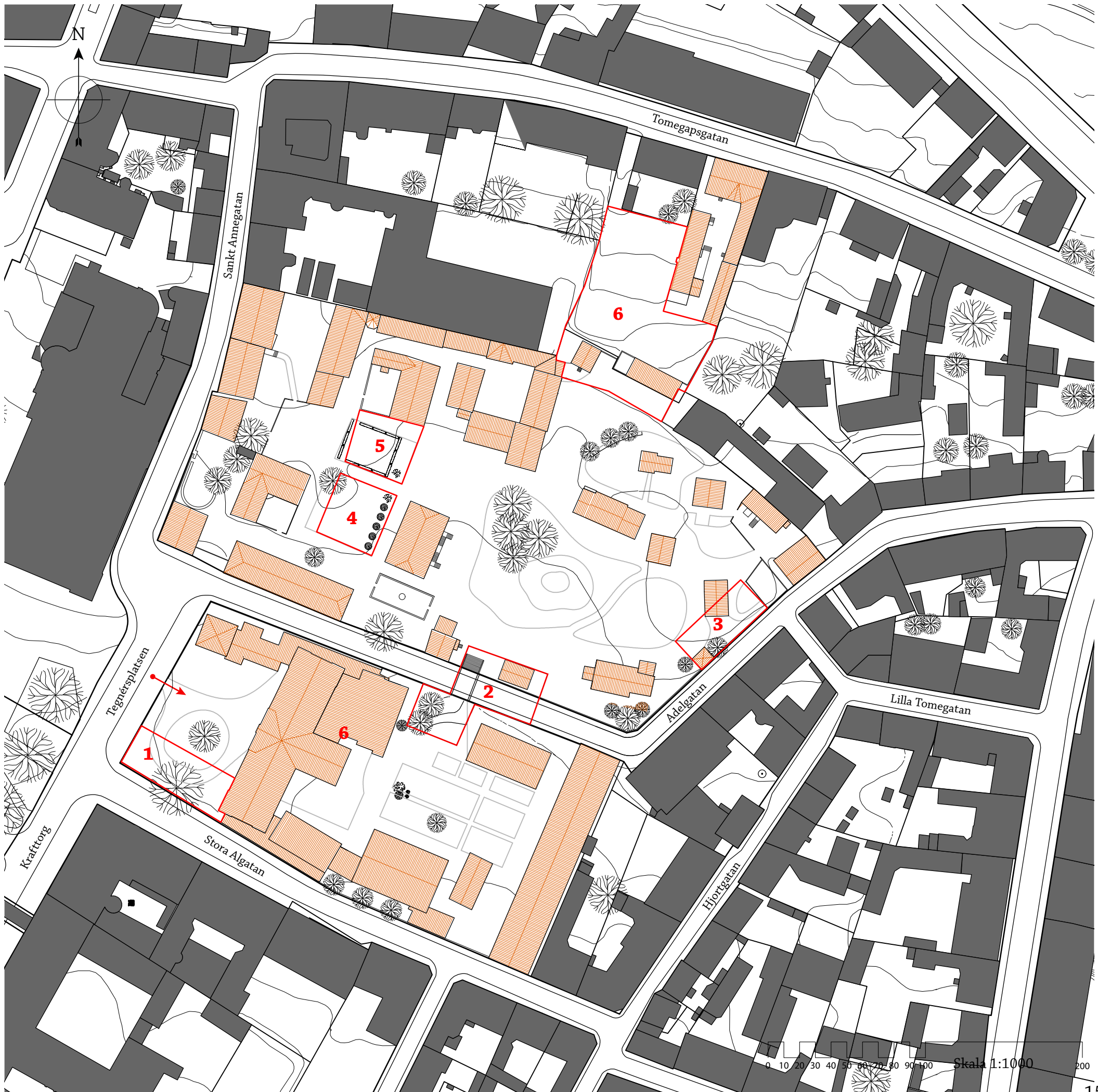
3. Längst med Adelgatan. På ett hörn av friluftsmuseet, mot gatan och Östgöta Nation. En plats med bra koppling till staden, och möjlighet till separat entré från staden. Två byggnader måste flyttas aningen västerut, en flyttad till Kulturen och en på originalplats. Den nya byggnaden skulle vara maximalt 2,5 våningar ovan mark och ha sadeltak, för att passa bland sina grannar på Adelgatan. En byggnad här följer i stort stadsnätets logik, så länge dess volym är modest. Dock innebär platsen en väsentlig inverkan på det ursprungliga utställningsområdet.

4. I anslutning till Herrehuset. Kulturens gamla huvudbyggnad har sin fasad till trots en relativt diskret interiör. Här finns en permanent porslinsutställning som är svårtillgänglig till följd av den många våningarna och branta trapporna. Den nya byggnaden skulle kunna vara delvis sammanbyggd med herrehuset med intention att förbättra rörelsen till och genom den gamla byggnaden. En byggnad på denna plats skulle dock vara ett stort ingrepp på Herrehuset som en viktig komponent i friluftsmuseets ursprungliga narrativ.

5. I anslutning till Thomanderska huset. På platsen för nuvarande labyrintträdgård strax norr om Herrehuset, centralt på utställningsområdet. Volymens måste anpassas till husen i stadskvarteret. En byggnad här innebär dock en stor visuell utmanare till Herrehuset, samt förlusten av områdets översiktlighet.

6. Tomten i norr. Strax norr om nuvarande område är idag en parkering ägd av Kulturen. På samma tomt (KULTUREN 10) ligger stadsgården Tomegapsgatan 22. Det är en stor tomt med möjlighet för flera nya utställningsrum, utan att inverka på dagens miljö. Möjlighet finns till serviceväg från norr. En byggnad här skulle också kunna sammanbinda stadsgården med nuvarande friluftsmuseum.

Var och ett av dessa alternativ har för och nackdelar. Den sistnämnda, Tomten i norr, är den plats som möjliggör störst ny utställningsyta samt minst ingrepp på den ursprungliga miljön. Kombinerat med möjligheten att införliva stadsgården på Tomegapsgatan 22, samt tillgodose det för friluftsmuseet rumsliga behovet av ett avslut mot norr, har tomten flest fördelar och minst nackdelar.

Skala 1:1000

3. PLANSTRUKTUR

Tidsuttryck, inspiration och byggnadens existens

Vy mot nordväst

Vy mot nordost

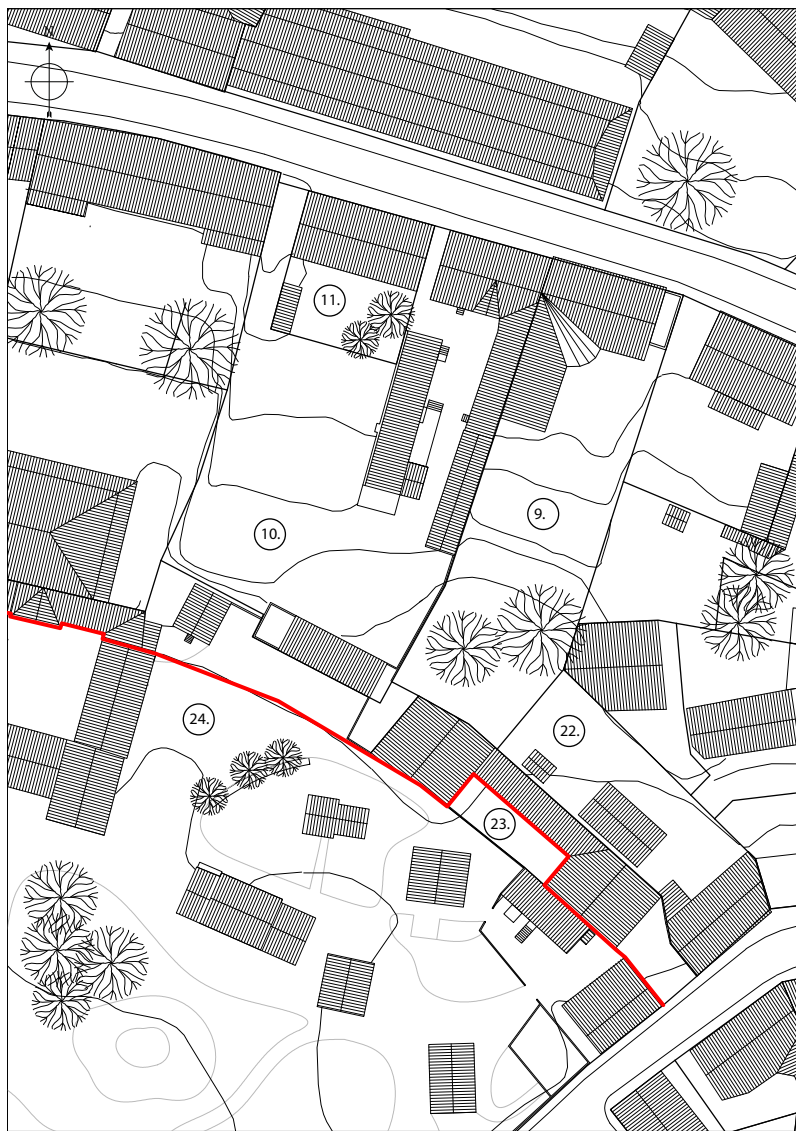

Vy mot sydväst

Vy mot sydost

Skala 1:1000

Mur och Rygg

Ett rumsligt problem för nuvarande utställningsområde är avsaknaden av ett slut mot norr. Den vägg, eller rygg, som bildas genom stadskvarteret har ett stort "hål" där nuvarande "Arkitekternas hus" och ett träskjul står. En byggnad här skulle hjälpa till att definiera rummen och skapa en fond för utställningsparken.

Platsen idag. Satellitbild från GoogleMaps.

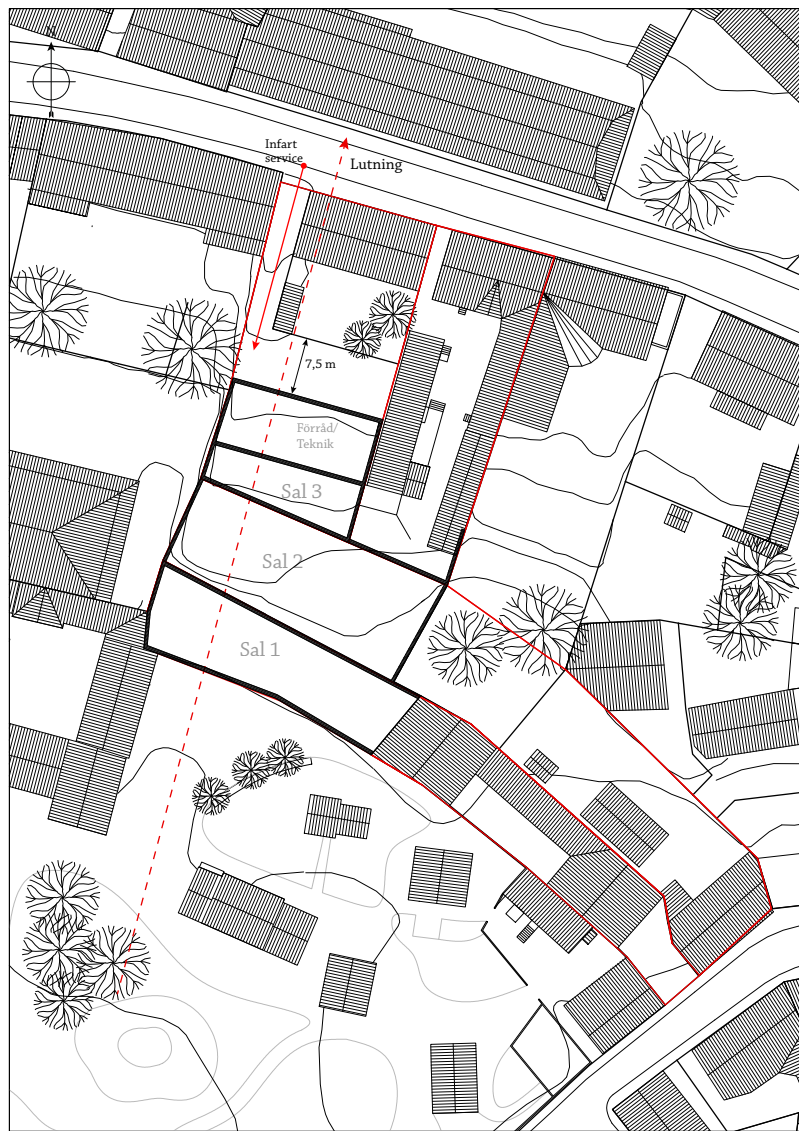

Skala 1:1000

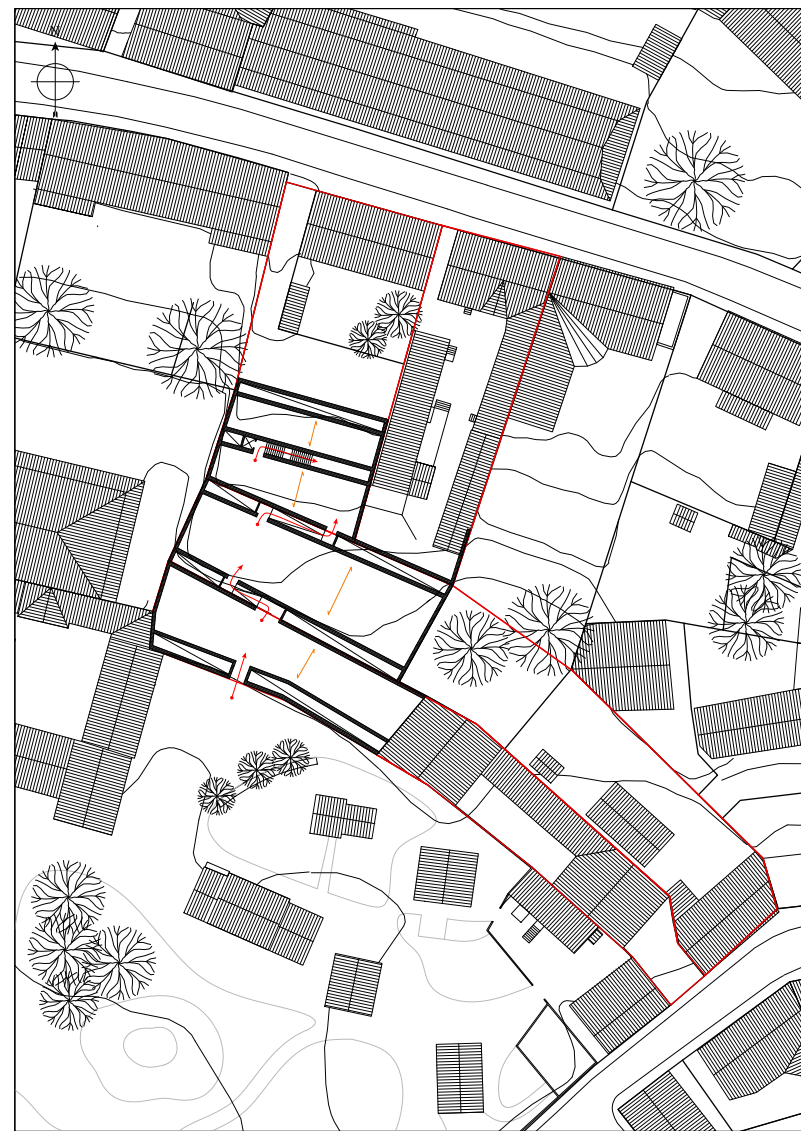
Tomtstruktur

Som tidigare nämnt (sidan 7) kan Lunds stadsstruktur ses som en väv, där byggnaders form återspeglar tomtens. Bebyggelsestrukturen och vägar är ofta äldre än de enskilda byggnaderna. Dagens tomt är ett resultat av flera uppköp av delar av intilliggande tomter. Tomtgränserna från Palcrantz karta över Lund från 1875 i rött. Byggnadens yttre form följer dagens tomtgränser, men den inre strukturen följa de historiska tomtgränserna, varmed dessa bevaras, och platsens läsbarhet möjliggörs även i framtiden.

Aningen motsägelsefullt föreslår jag en rivning av de två byggnaderna, träskjulet från 2006, och Arkitekternas hus. Den förstnämnda är ett isolerat förråd utan varken kulturhistoriska, estetiska eller sociala värden. Motsvarande funktion byggs på annat ställe. Arkitekternas hus gjordes i en kurs vid arkitektskolan på LTH. Placeringen var mindre genomtänkt och funktionen är obetydlig.

Skala 1:1000

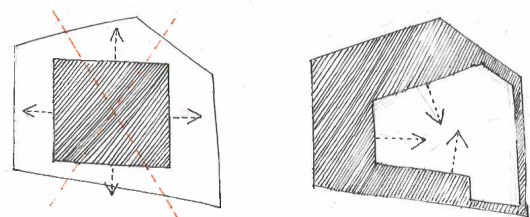

Skala 1:1000

Rumsindelsning

Tomten lutar upp mot norr. Skillnaden mellan tomtens södra och norra sida är +1,5 m. Byggnadens interna struktur möjliggör en stegvis upptrappning längst med slätten. Utställningen består på grundplan av tre på rad följande salar med några trappstegs höjdskillnad dem emellan. En byggnadsdel för inlast, förråd och teknik längst mot norr möjliggör transporter via servicevägen från Tomegapsgatan.

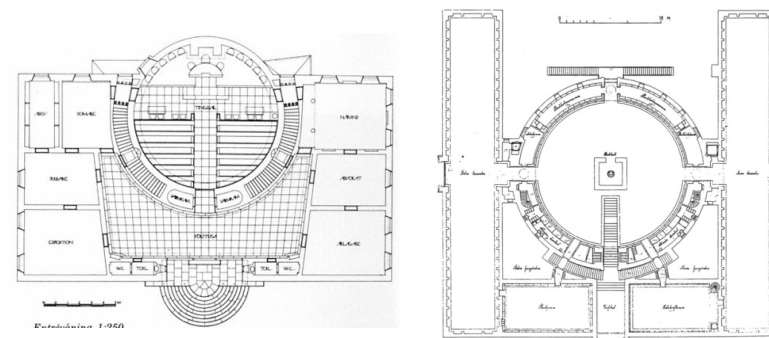
Genom att följa tomtens yttre gränser och skapa rum som vänder sig inåt ämnar jag, inspirerat av Univeristetet i Urbino av Giancarlo de Carlo, skapa en byggnad som är sammanvävd med staden som sturktur.

Byggnadens form skall följa tomtens

Dubbelmurar

Genom att göra väggarna som två intilliggande murar med ett hålrum dem emellan kan höjdskillnaden mellan rummen skötas inom "väggarna". Likaså finns trappor och hissar till övervåningen, samt schakt för ventilation, vatten och el i murarna. Rörelsen genom byggnaden går alltså igenom först en tjock mur, sedan in i ett utställningsrum, in i en mur, ut i ett utställningsrum och så vidare. Bjälklag är spända mellan murarna och gör att inga flera innerväggar är nödvändiga för konstruktionen. Lösa innerväggar eller montrar kan anpassas för att skapa mindre rum vid behov, beroende på den aktuella utställningen.

T.v. Lister Härads Tingshus. T.h. Stockholms Stadsbibliotek. Båda ritade av Gunnar Asplund och båda med dubbelmurar innehållandes trappor och mindre rum.

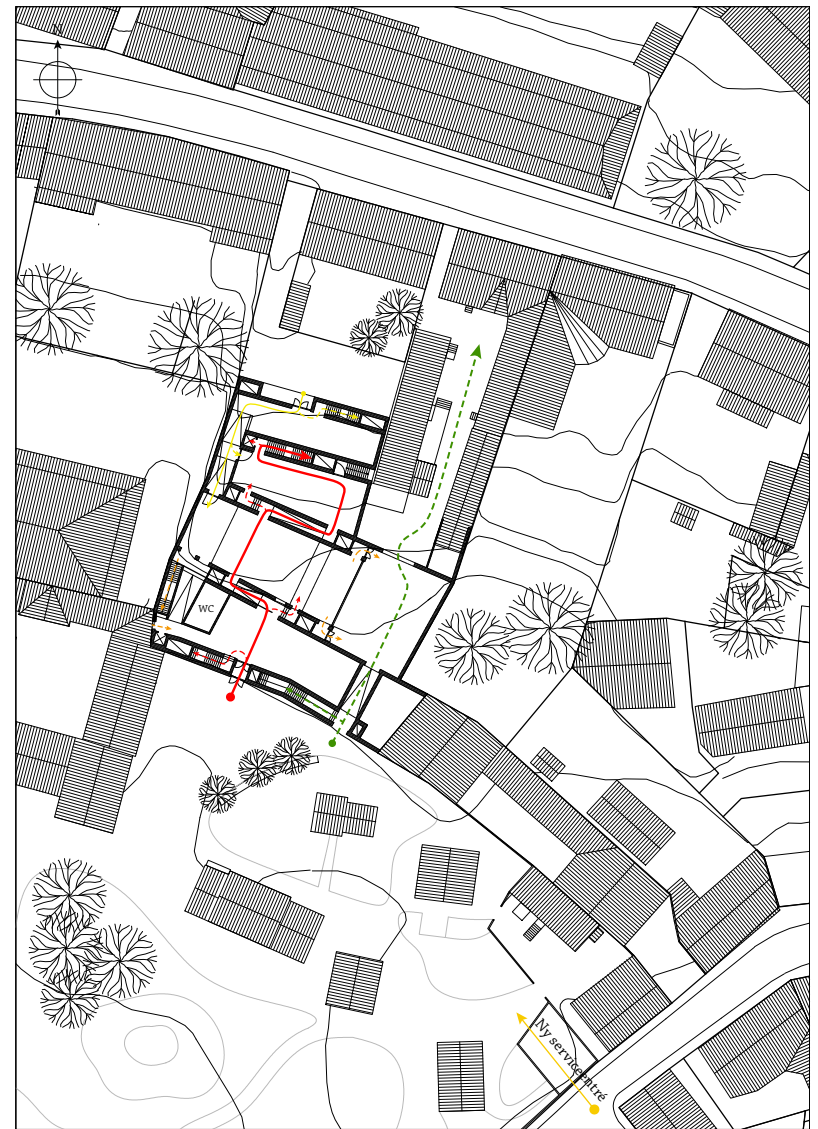

Skala 1:1000

Trädgårdsrum

Stadsgården vid Tomegapsgatan 22, som ägs av Kulturen, planeras att omvandlas till en del av utställningen. För att bevara karaktären av ett friluftsmuseum är det viktigt att gården nås även exteriört, utan att behöva gå via de nya utställningssalarna. Därför skapas en serie av större och mindre uterum som leder upp till den gamla gårdsplanen.

Från passagen genom utställningshallen leder en trappa upp till takterassen med ustitikt över Kulturen. Därifrån kan man gå vidare ner genom utställningarna.

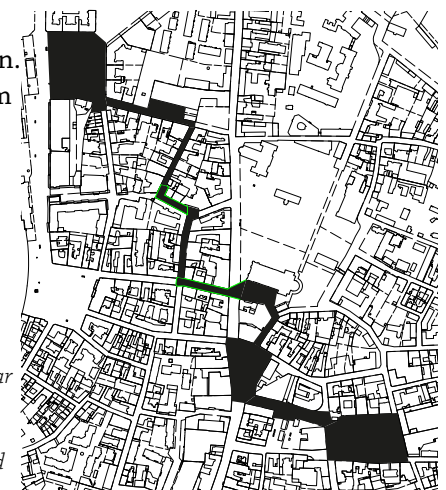
Skala 1:1000

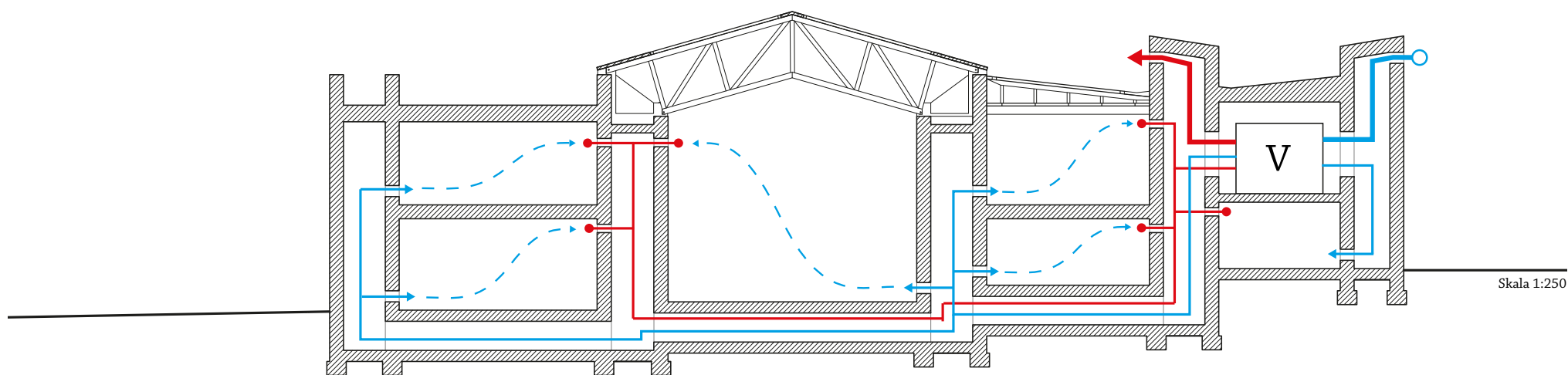
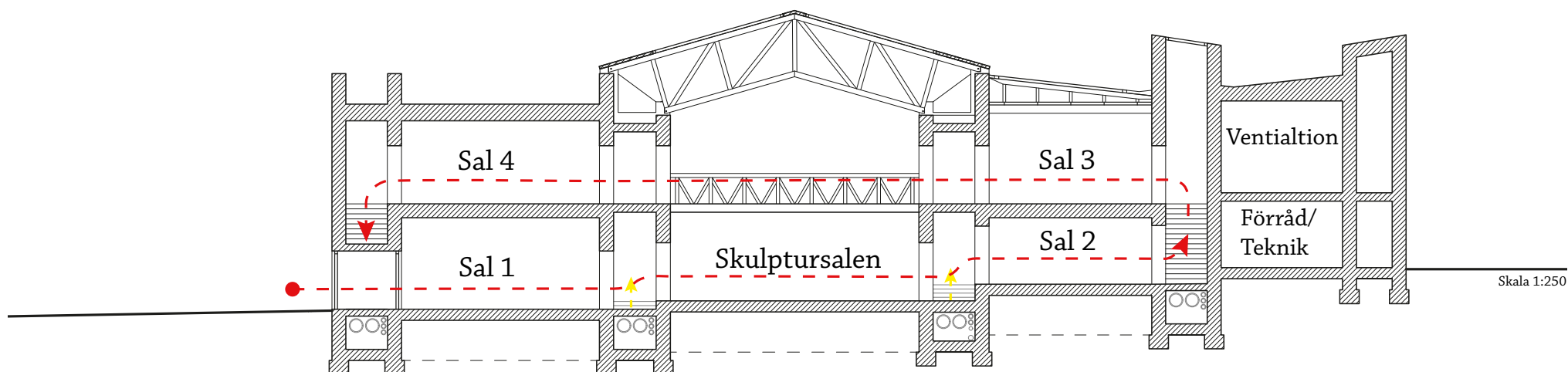
Rörelsemönster

Den färdiga planen visar en byggnad som kan upplevas på många olika sätt. Den röda pilen visar den väg som en förstagångsbesökare som kommer genom huvudentrén kan tänkas gå. När man passerar en dubbelmur finns ofta flera vägval, med det är en illusion eftersom de leder till samma rum. Byggnaden kan också nås från innergården i öster, eller direkt från stadskvarterens utställningar i det sydvästra hörnet, eller från den nya takterassen som nås från både utsida och insida.

I rörelsen genom byggnaden finns det en referens till staden. Att gå från rum till rum genom dubbelmurarna är likt att gå genom en stad, från torg till torg via smala gator.

De rum man passerar när man går från Klemenstorget till Mårenstorget i Lund

Övre figuren

Rörelse genom byggnaden.

Det går att röra sig genom byggnaden på många olika sätt, och från flera håll, delvis beroende på från vilket håll man kommer in i byggnaden. Det mest självklara om man kommer in genom huvudentrén är följande:

Först går man igenom Sal 1, sedan upp för några trappsteg eller en kort ramp till Skulptursalen, därifrån når man Sal 2 via en trappa eller en hiss som tar en till Sal 3. Därefter går man återigen via Skulptursalen via spång eller terrass, för att nå Sal 4. Från Sal 4 har man tre valmöjligheter, en trappa ner till Sal 1 där man började, en trappa ner till Skulptursalen samt en trappa upp till terrassen (som även nås via en trappa från utsidan)

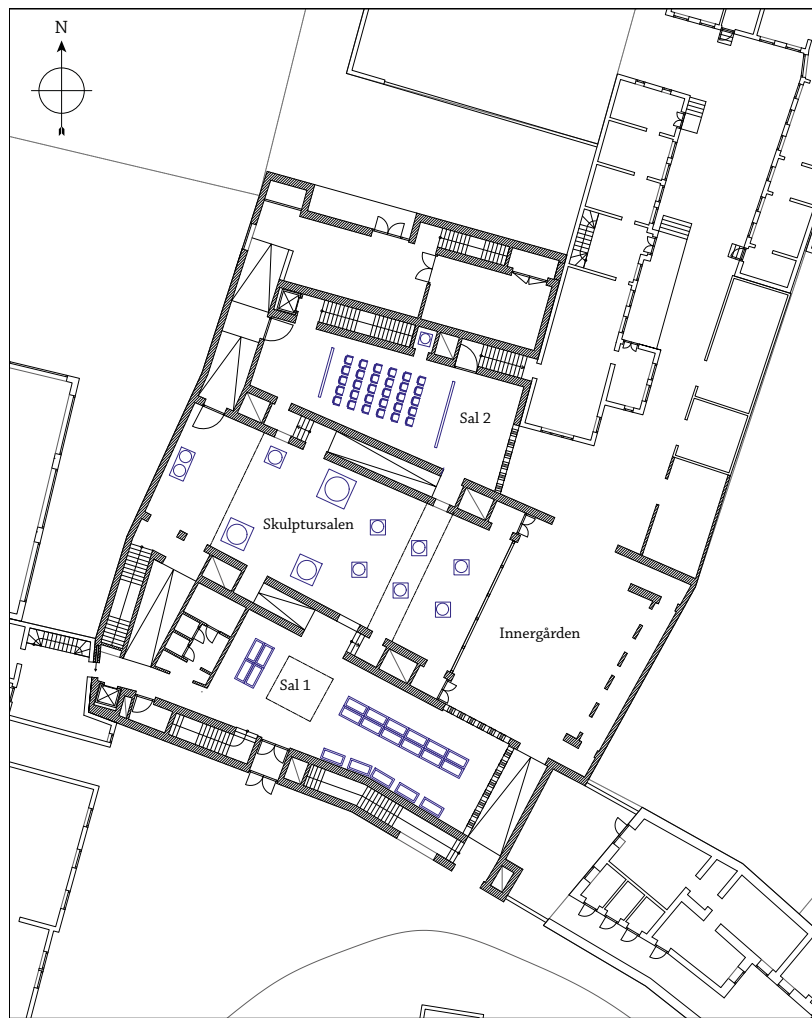
Således rör man sig i en loop, där man passerar Skulptursalen flera gånger, för att beskåda de utställda objekten från flera olika perspektiv. Inspirerat av rummet *Cangrande* i Carlo Scarpas ombyggnad av fästningen och konstmuseét Castelvechio i Verona.

Nedre figuren

Shematisk ventilationssystem.

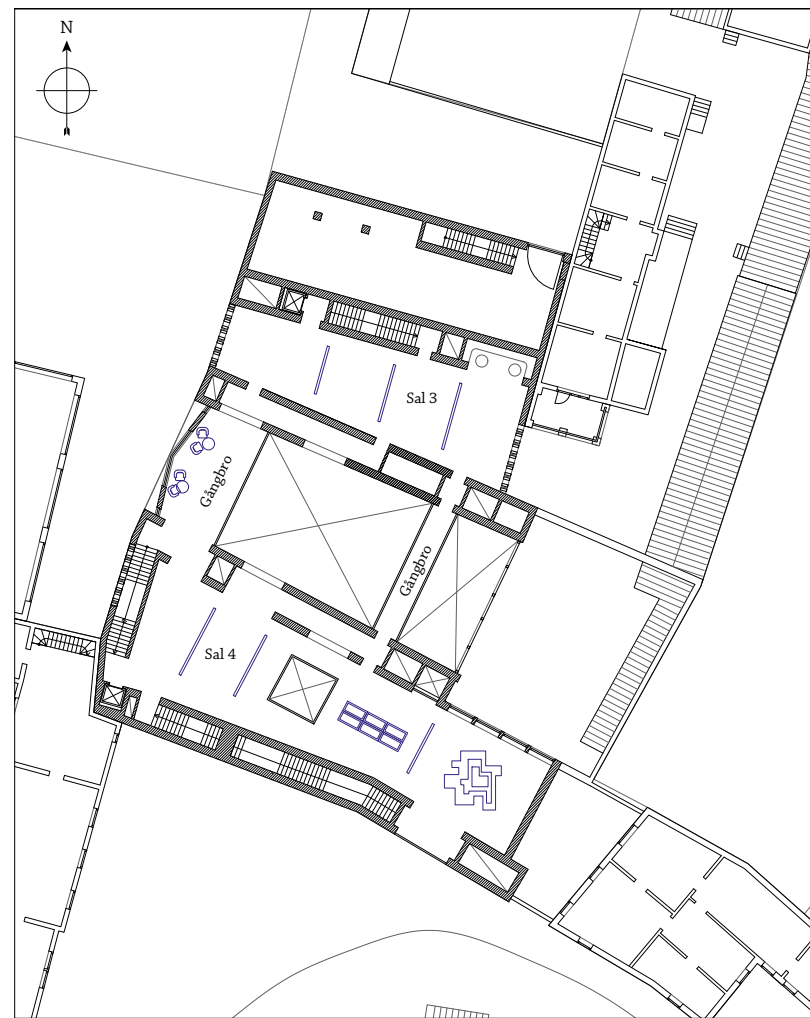
I dubbelmurarna finns det schakt vari ventilationsrör dras. Luf-
ten fördelas via väggfasta deplacerande tilluftsaggregat och tas
ut igen på andra sidan rummet via väggfasta frånluftsventiler.
Detta för att hålla innertaken fria från, i mitt tycke, anskrämliga
ventilationssystem.

Ventilationsrummets storlek är beräknat på ett shablonvärde
på 7,5% av de publika lokalernas area, i detta fall ger det ett 106
kvm stort rum, vilket motsvarar hela den norra byggnadsdelens
övervåning.

Plan 1 - Förslag på möblering

Skala 1:500

Plan 2 - Förslag på möblering

Skala 1:500

FLEXIBILITET OCH GENERALITET

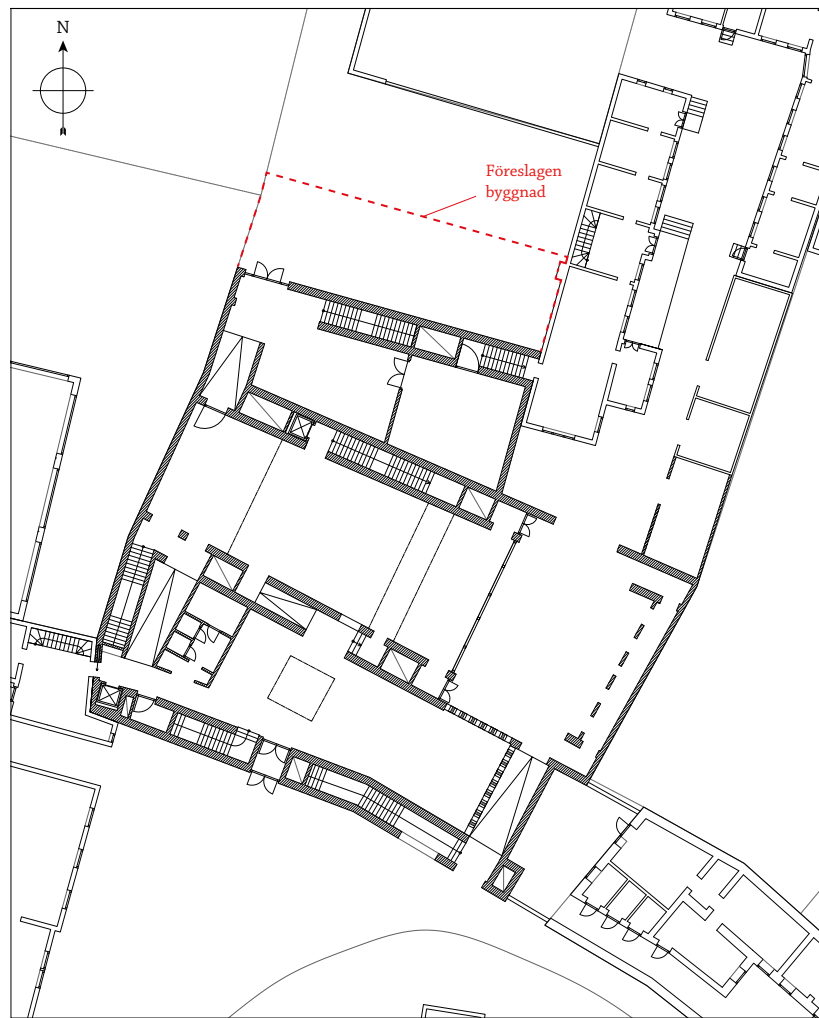
Denna nya utställningshall är tänkt för de tillfälliga utställningar som visas på Kulturen. Därför är det viktigt att lokalerna går att anpassas efter utställningens behov och karaktär. Bjälklagen spänner emellan dubbelmurarna, vilket gör att inga andra bärande innerväggar behövs. Stora generella rum kan därefter delas in i mindre rumsligheter med löst stående innerväggar, montrar eller annan inredning.

Byggnaden har både ljusa och mörka rum:

- Alla rum förutom Skulptursalen går att mörklägga vid behov.

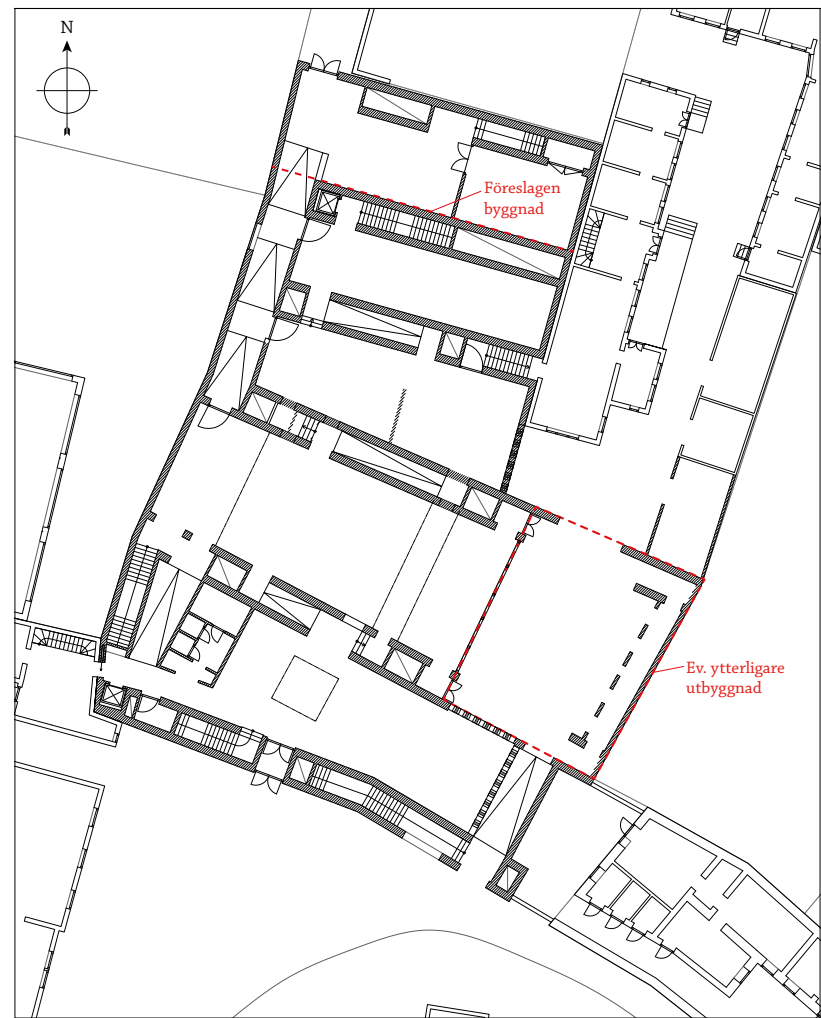
- Sal 2 (på plan 1) är det mörkaste rummet med enbart ett fönster mot öster.

- Sal 3 (på plan 2) är det ljusaste av utställningsrummen. Det har ett diffuserat glastak, vars ljusgenomsläpplighet dock går att anpassa (se teknisk detalj, sidan 32).

Plan 1 Förminskat förslag

Skala 1:500

Plan 1 Förstorat förslag

Skala 1:500

FÖRÄNDRING ÖVER TID

Planstrukturen innehåller möjligheten till förstoring, eller förminskning, av den föreslagna byggnaden.

- Genom att ta bort eller lägga till en dubbelmur kan man rita om programmet utan att byggnaden förlorar sin struktur, eller att det väsentligt påverkar besökaren upplevelse.

- Vill Kulturen i framtiden förstora byggnaden finns möjlighet att göra så både åt norr och åt öster. (även om det senare omöjliggör passage till Stadsgården enbart via uterum).

- Ett scenario är att Kulturen först skulle bygga det förminskade förslaget, och om behovet och/eller resurserna uppstår i framtiden, då kunna förlänga strukturen med en eller två enheter norrut.

- Inom nuvarande förslag skulle utställningshallen kunna byggas om så att huvudentrén är mot norr istället för mot söder. Detta om Kulturen skulle vilja avyttra fastigheten i framtiden, eller vilja använda byggnaden fränkoplad dagens verksamhet.

4. TID

Tidsuttryck, tidsteori och Solano Benitez.

De byggnader som finns samlade på Kulturen representerar en viss tid och en viss plats. En ny byggnad måste balansera mellan att inte störa området karaktär, men också inte förvanska utställningens läsbarhet. Alltså bör byggnadens gestaltning inte kopiera en viss historisk stilperiod, och då kunna förväxlas med de äldre byggnaderna och därigenom utställningens narrativ. Byggnaden bör heller inte ha ett allt för kontemporärt uttryck, och därigenom förta den historiska känsla som finns på platsen. Arkitekturen kräver en balansgång mellan dåtid och samtid. Eftersom tidsuttrycket är så väsentligt i detta projekt finns det ett behov att först se närmre på begreppet tid.

Den konventionella synen på tid är tid som en objektiv och universell dimension. Tiden anses vara en kontinuerlig och linjär följd av ögonblick som följer varandra i en bestämd ordning, och som kan mätas och kvantifieras med hjälp av klockor och kalendrar. Detta kan ifrågasättas.

John McTaggart Ellis McTaggart var en betydelsefull brittisk metafysiker som 1908 lanserade A-teorin och B-teorin som en beskriver hur vi skall förstå det tidsmässiga ordningsförhållandet mellan händelser. Det är idag två viktiga begrepp inom tidsfilosofin. B-teorin hävdar att tid inte är en egenskap hos världen utan en relation mellan objekt och händelser som internt kan ordnas i *tidigare, senare och samtidigt*. Den centrala idéen är att tid är en fyrdimensionell struktur som inkluderar alla platser och tider samtidigt. Detta innebär att det som för oss kan upplevas som det förflutna, nutiden och framtiden är olika platser i tidsstrukturen som vi befinner oss på. B-teorin om tid handlar om hur vi ska förstå tid som ett ontologiskt fenomen. Det är därför främst en teoretisk fråga, snarare än en fråga om tidens fysiska egenskaper. Med det sagt finns det en del överlappningar mellan B-teorin och relativitetsteorin, som säger oss att tid är relativ och att det inte finns någon objektivt definierad nu-moment som gäller överallt i universum.

B-teorin står i kontrast till A-teorin, även kallad processfilosofi, som innebär att tid har en inbyggd riktning och att det finns en verklig skillnad mellan förfluten tid, nutid och framtida tid. Således ordnas händelser enligt relationerna *framtid, nutid och dåtid*. A-teorin innefattar också begreppet ”temporal asymmetri”. Detta syftar på den uppfattade ojämligheten mellan förfluten tid och framtida tid. Enligt A-teorin har vi en direkt erfarenhet av förfluten tid, men ingen direkt erfarenhet av framtiden. Här betonas också rollen av temporalitet och hur vår upplevelse av

tid påverkar oss. Tidens riktning och förändring är kopplade till våra sinnen och känslor. A-teoretiker framhåller att vår förmåga att minnas det förflutna och föreställa oss framtiden är centrala för vår identitet och medvetande.

Sammanfattningsvis betonar A-teorin det subjektiva och personliga i tidens upplevelse, medan B-teorin fokuserar på tiden som en abstrakt struktur och relation mellan objekt och händelser. (Johansson, 2008)

Dessa alternativa tidssyner kan ha vissa relevanta implikationer för arkitektur. Till exempel kan en B-teoretisk syn på tid leda till verk som kan anpassas och ändras över tid, snarare än sådana som är bundna till en viss tidsperiod eller stil, eftersom de alla ändå existerar samtidigt i en fyrdimensionell struktur. På så sätt kan arkitektur och stadsplanering bli mer hållbara och flexibla i en värld där förändring och anpassning är nödvändiga. Tidlöshet och flexibilitet är viktigare än en fastsatt tidpunkt eller stil.

En A-teoretisk syn på tid kan påverka gestaltningen genom att belysa upplevelsen av tid och hur den påverkar våra sinnen och känslor. Exempelvis genom att skapa rumsliga sekvenser och övergångar som påverkar vår uppfattning om tidens passerande. Detta kan göras med olika nivåer av belysning, material och ljud för att skapa en förändrad temporal upplevelse när man rör sig genom olika delar av byggnaden.

A-teorin om tid betonar förhållandet mellan förfluten tid och nutid, och hur minnen formar vår identitet. Arkitekturen kan spegla detta genom att använda material och element som bär på historiska referenser och berättelser. Till exempel kan en nybyggd struktur integrera gamla murverk eller bevara ett historiskt lager för att bevara och hedra minnet av det förflutna.

Figur 12

Solano Benítez är en arkitekt från Paraguay, född 1963 i Asunción och känd för sin unika designfilosofi och nytänkande användning av etablerade byggnadsmaterial. Benitez driver kontoret Gabinete de Arquitectura och har med dem vunnit flera internationella priser, liksom the Golden Lion på arkitekturbiennalen i Venedig 2016 och Swiss Architectural Award 2008. Han har vidare varit inbjuden talare på ett flertal välrenommerade universitet, och under läsåret 2021-2022 varit gästprofessor vid University of Illinois at Urbana-Champaign, där jag som utbytesstudent studerat under honom. Benitez utmärker sig genom att använda ordinära byggnadsmaterial på nya innovativa sätt. Speciellt har han intresserat sig för tegel, och experimenterar ständigt med nya tillämpningar och murningsmetoder. Verksam i ett av Sydamerikas fattigaste länder är materialkostnaden alltid betydande, att finna sätt att använda mindre material betyder i förlängningen mindre arbetstimmar, billigare bostäder, mindre miljöresurser och mer spännande arkitektur.

Följande är en transkribering av en föreläsning Benitez höll på University of Illinois at Urbana-Champaign, jag satt själv publiken, men föreläsningen filmades och finns att se på internet.¹ Benitez är spansktalande, och begränsad i det engelska språket på vilket föreläsningen hölls. Följande är en omskrivning för att komprimera materialet och för att förstå andemeningen:

"Viktigare än vitterhet är intelligens. John Google vet redan allting, därför måste vi alltid försöka arbeta utanför boxen. Vi måste skapa nya verktyg för att kunna ge samhället nya möjligheter. Detta är det viktigaste för oss som arkitekter, eftersom vi har förtroendet att göra vad vi ännu inte vet hur man gör. Främst bör vi ta rollen som forskare.

För några år sedan höll min vän Junya Ishigami en utställning i Paris som kallades "Free the Space", det är ett vackert namn, fria rummet, men för mig är rummet alltid fritt, det är andra begränsningar kring begreppet frihet som hämmar oss. Som exempel finns det i Sydamerika en betydelsefull novell som heter El Aleph, skriven av den argentinske författaren Jorge Luis Borges. Den handlar om en man som finner en punkt, Alefen, som innehåller alla tider och platser i världen. Alla som ser in i denna punkt kan se allting i universum samtidigt, från alla håll utan förvrängning eller förvirring. Den tanken väckte i mig en extraordinär idé. Den vanliga känslan av tid är en linjär sådan, med dåtid, nutid och framtid som en obrytbar förefintlighet. Sanningen är att vi bara har dåtid, eftersom nutiden försvinner i ett ögonblick, och framtiden kanske aldrig kommer att ske. Dåtiden finns alltid och är ständigt förändrande. Vi måste alltid vara nära förbundna till det förflutna, och kritiskt omvärdera historien för att därigenom ge nya möjligheter för framtiden. På så sätt frigör vi tiden, och frigör det förflutna.

När vi studerar mästarna i arkitekturhistorien, och kritiskt granskar det de säger och det de gör finns det i varje ny tolkning ett ögonblick att omvärdera allting och därigenom hitta nya möjligheter för framtiden.

Att inte se möjligheten hos tegelstenen är att diskriminera den. Om du förstår kapaciteten hos din tegelsten, och vad den kan göra, kan du lösa allting med den. Kom ihåg att tegelstenen har mer än 3000 års historia och att producera nya sätt att tänka i den traditionen är ett genuint försök att arbeta utanför ramarna. Arbetar du med materialet och förstår hur du kan använda det även för att skapa lösningar på nya problem måste du först bryta känslan av tid. Du behöver bryta och frigöra materialet från det förflutna.

Vad vi än gör måste vi använda materialet. I motsats till vad Kahn sade vet tegelstenen inte vad den vill. Du kan ta upp en tegelsten och säga åt den att "stanna här", släppa den, vända dig om och lämna - och tegelstenen faller till golvet. Detta eftersom tegelstenen är dum, den kan inte tänka själv. Det är din själ, din fantasi och dina tankar som definierar vad materialet kan vara. Varje enskild del av historien är bara en referens att ständigt ompröva, för att kunna finna ny kunskap och föra denna vidare till nuet."

I detta projekt är frågan om tidsuttryck viktigt, om än komplicerat. Jag tror att en lyckad byggnad på platsen skall ämna till en gestaltning som står utanför tidsbestämmande. Ett lyckat projekt måste kritiskt studera historien och att förstå sin plats i världen, och genom kunskap ämna till nytänk. Byggnaden existerar genom tid, och material och teknik måste, med rätt underhåll, åldras med värdighet, eller för att citera byggnadsvårdaren och författaren Göra Gudmundsson: "underhållsfritt är samma som att det inte går att underhålla". En byggnad skall även som struktur kunna ändras och anpassas över tid.

Två byggnader ritade av Solano Benitez, Cabinete de Arquitectura.

Ovan. Ett tak av tegel med en tunn kärna av stål.

Nedan. En bärande vägg av prefabricerade tegelement.

Figur 14

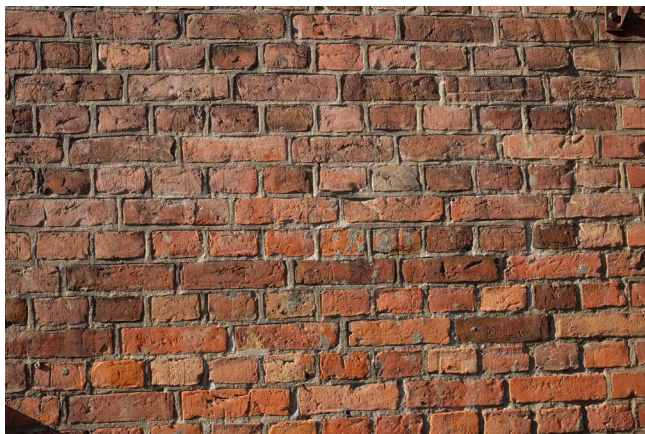
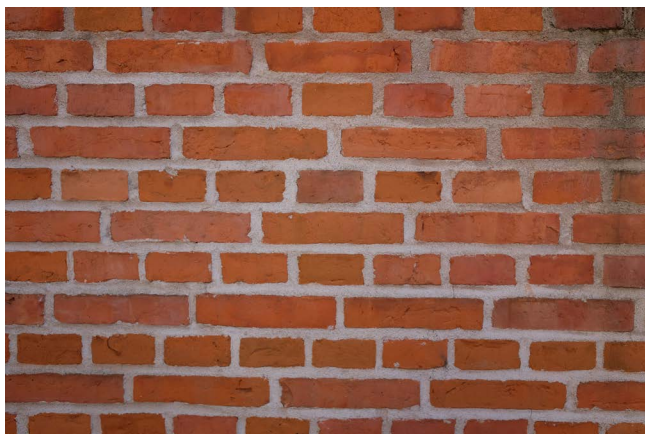
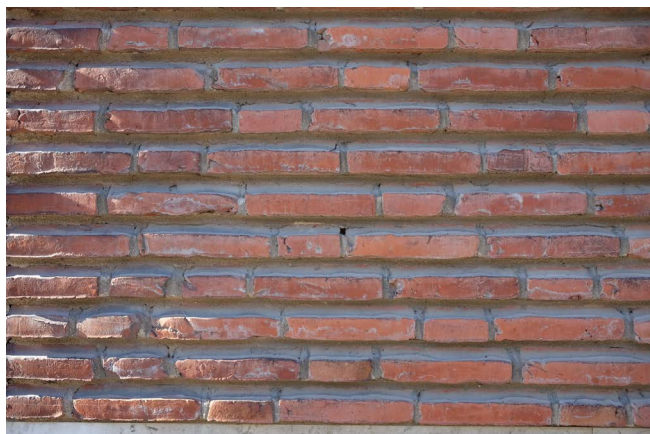
5. MATERIAL PÅ KULTUREN

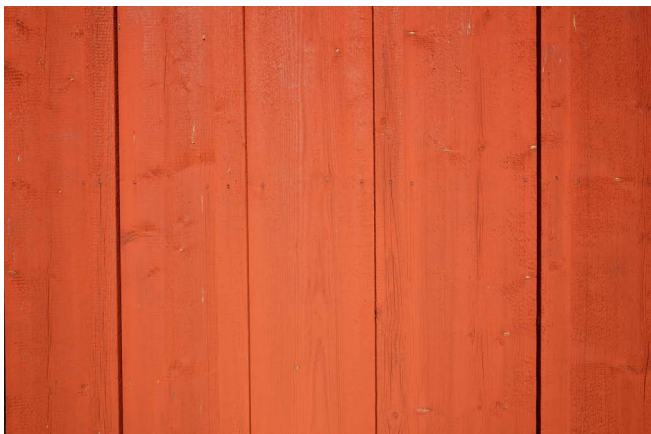
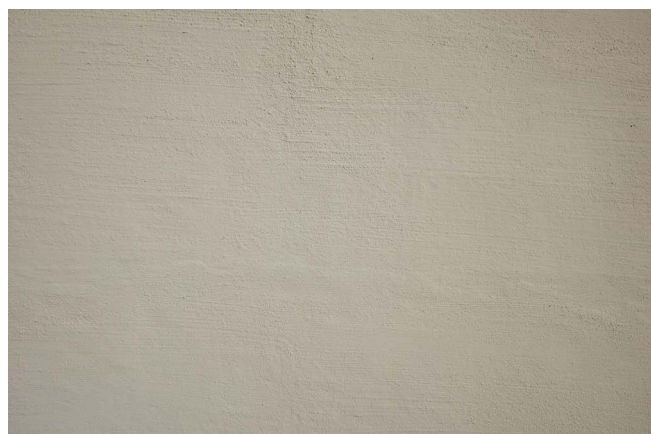
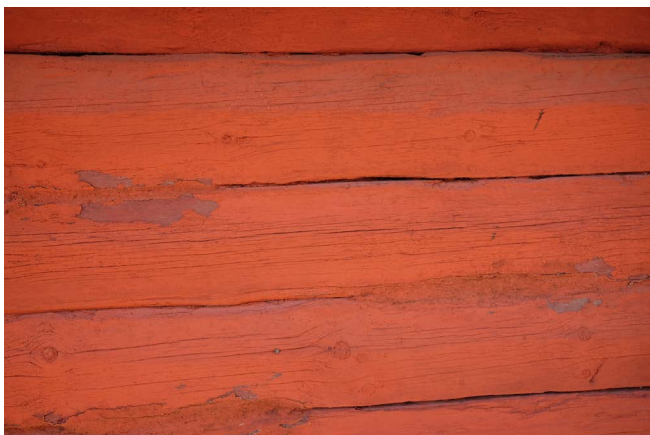
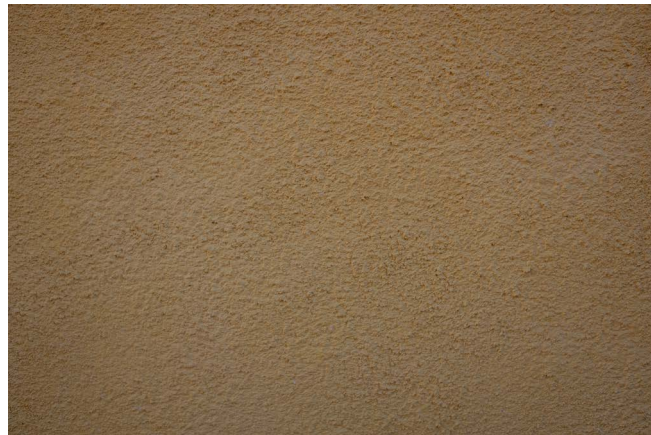
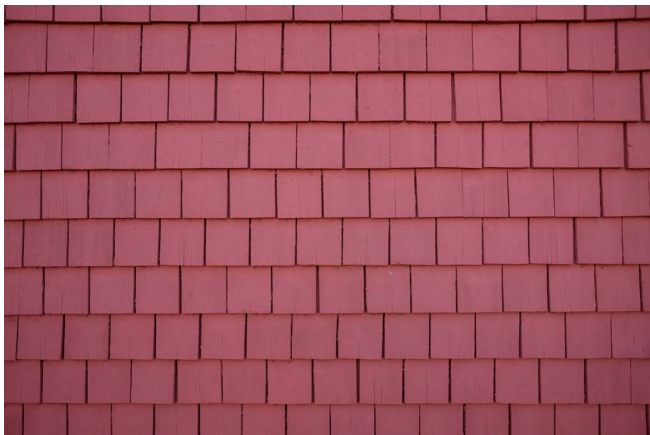
Urval av materialpalett på Kulturen och omkringliggande byggnader i kvarteret.

De fasadmaterial som används på kulturen, och intilliggande byggnader, är företrädesvis tegel, trä och kalkputs. Rött tegel är vanligare än gult. Träet är omålat, målat med rödmylla eller tjärat. Fönsterbågar är målade med linoljefärg i olika kulörer. Puts finns i olika strukturer och både omålad och målad i olika färger.

Dagens materialpalett bildar tillsammans en fungerande enhet. Jag ser inte några argument för att bryta denne genom att införa ett nytt fasadmaterial. Byggnaden till öster om byggnadplatsen är delvis putsad fasad och delvis i gult fasadtegel, till väster finns ett korsvirkeshus med rött tegel. Gårdshuset i norr är även det främst i gult tegel. Husen till norr

och nordväst är putsade. En lagom kontrast till dessa skulle vara ett hus i rött tegel, vilket också binder den nya byggnaden samman med korsvirkeshuset den är ihopbyggd med. Rött tegel är också är det mest signifikanta för Lund.

6. TEGELSPRÅK

Hur man utför en tegelvägg ändrar det språk den talar. Att behärska det språket ger en mera innehållsrik arkitektur. Detta är ett försök att skapa en gramatik.

Tegelstenen, är det första valet gällande murens uttryck. Tillverkningsprocess är avgörande, från det handslagna teglets oregelbundenhet till det strängpressade teglets exakthet. Det maskinslagna teglet är ofta ett fullt godtagbart mellanting. Efterbehandlingar likt räffling eller glasering är ett alternativ för att skapa mera raffinerade fasader.

Bränning av teglet är också betydelsefullt. De gamla ringugnarna gav en ojämn bränning, vilket gav ett tegel med stor färgskiftning. Moderna ugnar ger en uniform färg på teglet, även om det finns sentida experiment att på ett industriellt sätt få fram färgskiftningar.

Tegelstenens storlek och färg är avgörande för upplevelsen. Till viss del är de kulturella. Sverige har en relativt stort standardformat, Danmark ett aningen mindre. Storleken har varierat över tid, exempelvis var den medeltida stenen större. Färgen beror på leran och bränningen. Historiskt finns en stark koppling till den lokala lertypen, som exempelvis i Lund ger en rödbrun tegelsten. Från 1800-talet och framåt beror färgvalet mera på estetiska preferenser tack vare en mera industriell produktion och enklare transporter (Gustavsson, 2012).

Val av **murningsförband** är också viktigt, och innehåller både kulturella och konstruktionsmässiga implikationer.

Förbandsmurning och mönstermurning kom till Sverige från kontinenten under medeltiden. Traditionen är internationell, men har regionala särarter och typlösningar, framväxta på grund av den lokala lerans egenskaper och teglet tillverkningsprocesser, samt byggnadstradition, och till viss del - mode.

Grunden för alla murförband är dock densamma - att binda samman murens delar med djupa tvärsnitt och hindra knäckning. Teglets logik är flätning, och det är enkelt och intuitivt att förstå hur det fungerar.

Man kan skilja på två typer av förband i massivmurade tegelväggar, beklädnadsförband och egentliga förband. Den sistnämnda anses vara hållbarare och används vanligen för putsade väggar. Beklädnadsförband, likt munkförband eller fritt förband, har färre koppstenar, vilket medför mindre åtgång av det dyrare fasadteglet (Gustavsson, 2002).

I moderna kanalmurar med bara halvstenstegelmur i fasad används inte äkta förband. Koppstenar används således inte, om de finns är det av estetiska skäl och saknar konstruktiv betydelse. Ett sätt att tydligt visa att tegelfasaden inte är bärande är att mura med flatsidan utåt, kanske med ömsom stående och liggande stenar, och utan förskjutna stötfogar.

Fog. Minst lika viktigt som val av sten är val av fog, både i fråga om kulör, grovhet och fogtyp. En ljus eller en mörk fog påverkar väsentligt murens upplevda färg. En indragen fog betonar varje enskild tegelsten, medan en slät fog betonar murens massa. En fogkulör lika stenen ger muren en textur, medan en avvikande, framförallt ljusare, fogkulör betonar teglets mönster.

Fogets sammansättning och hållbarhet är viktiga konstruktionsfrågor. Ett hårt cementbruk kan göra att tegelstenar spricker vid sättningar. Som grundregel verkar ett mjukare bruk med hög kalkhalt vara att föredra i de flesta fall. Moderna halvstensfasader kräver dock viss inblandning av cement för snabbare torktid än traditionella massivmurar. Det gör det också lättare att mura i mindre gynnsamma väderförhållanden. (Gustavsson, 2012)

Som grundregel tycks kombinationen mellan sten och fog där stenen är grövre ge en mer behaglig vägg än när motsatt förhållande gäller. Vid användandet av strängpressat tegel är det en utmaning. En lösning är att helt eller delvis täcka teglet med en slätskurad fog, som kan liknas vis en tunn puts, likt Lunds Stadshall av Klas Anshelm.

Slutligen är **detaljer** det som ger muren sitt uttryck. Det gäller främst möte med mark, möte med himmel och öppningar i muren.

Sockeln berättar mycket om hur byggnaden är tänkt att upplevas. En hög stensockel talar om robusthet och stabilitet. Avsaknaden av en sockel, med tegel som går ner i marken, talar för en byggnad som är "vuxen ur marken".

Mötet mot himlen är signifikant. Ett utkragande parti ger ett tydligt avslut med betoning på fasadens komposition. Ett rakt avslut betona byggnaden som volym.

Fönsteröppningar är kanske det mest tydliga indikatorn för fasadens tänkta upplevelse. Ett fönster i liv med fasad betonar murens yta, ett fönster djupt indraget i fasaden betonar murens massivitet. Öppningar i muren kan göras på flera sätt, med ett valv, en överliggare i annat material (som sten eller betong) eller med en inmurad tegelbalk.

Moderna murningsdetaljer som öppna stötfogar och dilationsfogar har en omdebatterad nödvändighet. Om den senare trots allt måste finnas är det viktigt att de placeras på genomtänkta ställen och att gummimassans kulör är väl anpassad. (Gustavsson 2012)

Gemensamt för alla detaljer är vikten av noggrannhet och medvetenhet. Stora och klumpiga plåtdetaljer förstör lätt det tänkta uttrycket hos byggnaden.

Tegelsten

Handslaget tegel-hantverksmässighet och stor variation i form och färg.

Maskinslaget tegel- mera uniformt utseende. Fortfarande naturlig variation.

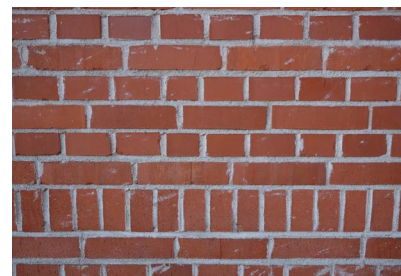

Strängpressat tegel. Totalt liket mellan stenar. Fogen grovare än stenen.

Borstat tegel. En efterbehandling av strängpressat tegel för att ge det mera materialitet. .

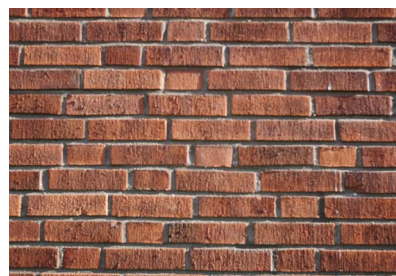
Fog

Fog i ljus kulör - betonar murens mönster.

Fog i samma kulör - betonar muren som yta och textur.

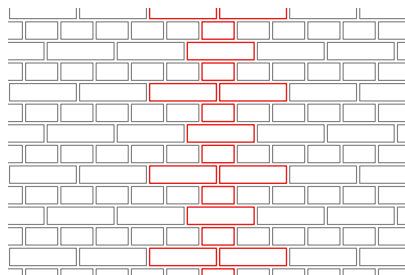

Tryckt fog - visar den enskilde stenen

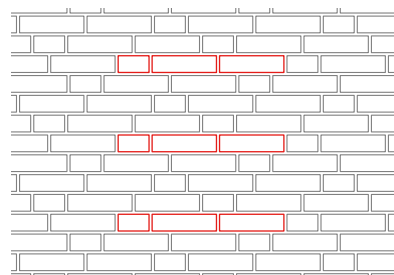

En slätskurad fog - visar muren som en yta. Också ett sätt att ge materialitet till ett billigt strängpressat tegel.

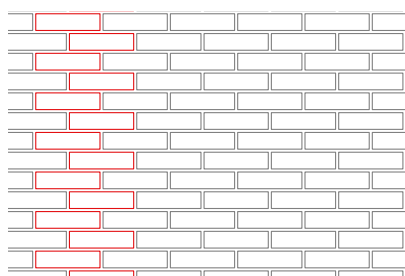
Murningsförband

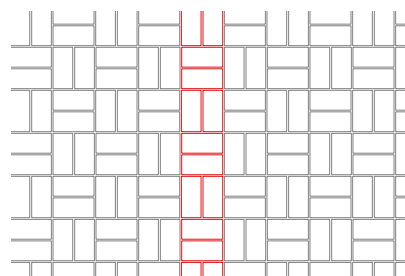
Kryssförband - ett "egentligt förband". Oftast för putsade fasader.

Munkförband - ett "beklädnadsförband". Oftast för fasadtegel.

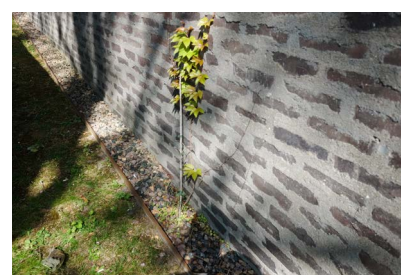

Inget förband - För 1/2 stens fasad. Berättar att det (troligen) inte är en massiv tegelvägg.

Fasadtegel med raka stötfogar. Berättar att det är en fasad med bakomliggande bärande konstruktion.

Detaljer

Sockel. Teglet går direkt ner i marken. Som att byggnaden vuxit ut jorden.

Takavslut. Ett traditionellt möte mellan tak och vägg. Ett knivskarpt avslut som betonar byggnadens volym. .

Fönsteröppningar. Ett fönster i liv med fasaden betonar fasaden yta.

Moderna tegeldetaljer. Dilationsfog - talar inte teglet språk.

Så vilket tegelspråk talas i detta projekt?

Byggnadens ytterväggar konstrueras som en kanalmur med halvstens tegelfasad och en bakmur i POROTHEM planblock, som putsas på insidan. Således fås en organisk och lufttät vägg, med goda isolervärden.

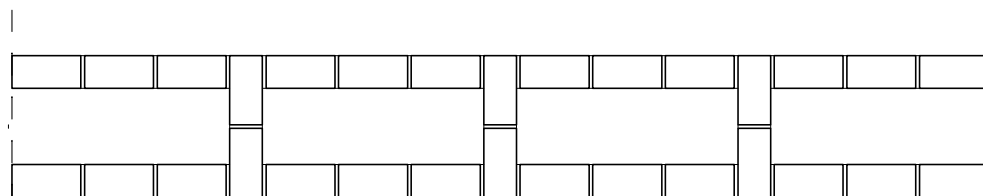
Dubbelmurarnas väggar som inte möter utsida görs som en diafragmamurad tvåstensvägg. I mellanrummet dras vatten och el.

Val av tegel är givetvis en kostnadsfråga. Ett handslaget tegel kan vara det enkla valet för att passa in i miljön på Kulturen. Helst av skånsk lera och bränt i ringugn. Ett sådant här projekt med en hög åtgång av tegel och utan tidspress skulle kunna vara en möjlighet för Kulturen att göra en aktiv kulturgärning, och återuppta skånsk produktion av tegel.

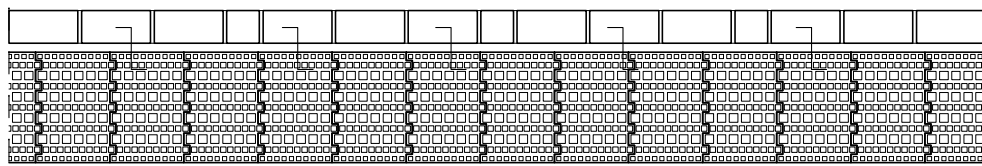
Med det sagt är ett enklare och mer ekonomiskt val ett maskinslaget tegel med relativt stor färgskiftning. En ytterligare besparing är ett slätskurat billigt tegel. I detta skede föreslås ett maskinslaget rödbrunt tegel från den danske tegeltillverkaren Pedersen. Den danska stenens format motsvarar teglet storlek i det intilliggande borgarhuset.

Fogen bör vara mjuk med hög kalkhalt, exempelvis av C-kvalitet. Den bör också vara slät och i samma kulör som teglet, för upplevelsen av byggnaden som en mur. Två olika fogkulörer används för att på ett diskret sätt dela in fasaden i mindre delar, för att ge liv i den stora murytan.

Val av förband är en ideologisk fråga. Med en bakmur av tegelmurblock finns inget behov av koppstenar. De ger dock en autenticitet till fasaden och även om det är en lögn ger förbandsmurningen en kulturell samhörighet med äldre byggnader. En renlärig ideolog skulle kanske döma användandet av koppsten som oärligt mot byggnadens konstruktiva berättelse. I detta fall anser jag dock att den stora fasaden kräver den textur som koppstenen ger varvid ett fritt förband är valt. En förmildrande omständighet kanske är att bakmuren också är i lera?

Innervägg. Diafragmamurad tvåstensvägg.

Yttervägg. Baktmur av PHOROTHEM. Putsat på insida för lufttätethet.

Fasaden saknar sockel, utan teglet går ner i marken. Det är en viktig del av upplevelsen av byggnaden som en mur. Valet av rött tegel är här viktigt då ett gult tegel lätt ser smutsigt ut av jordstänk och liknande.

Fasaden avslutas uppåt med en tunn kopparplåt för ett sömlöst möte med himlen.

Öppningar har valv, en konstruktiv detalj som ger karaktär. De få fönstren sitter djupt i fasaden för att betona murens massivitet.

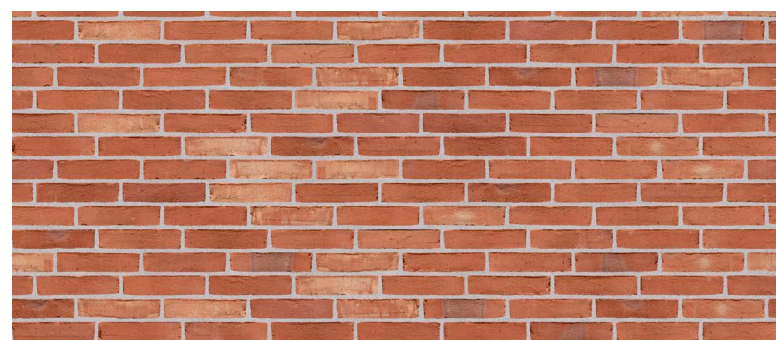
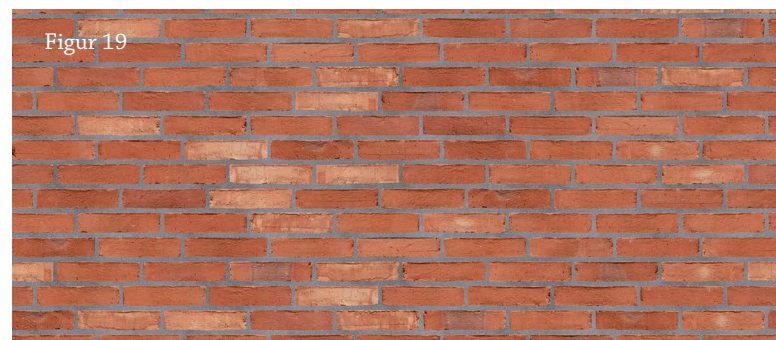
Med en helt organisk vägg med liknande rörelser föreslås en vägg där en rörelsefogar hålls till ett minimum, och då de finns är de placerade där byggnadsdelar möter varandra, och inte mitt på fasadpartier.

Utställningshallen muras utan öppna stötfogar då det väsentligt påverkar upplevelsen av murens soliditet, samt har en ytters tvivelaktig nytta, förutsatt att bakmuren är i sten, samt grundsnittet utfört med utåtlutande brugssträng och vattenutledande membran. (Gustavsson 2012)

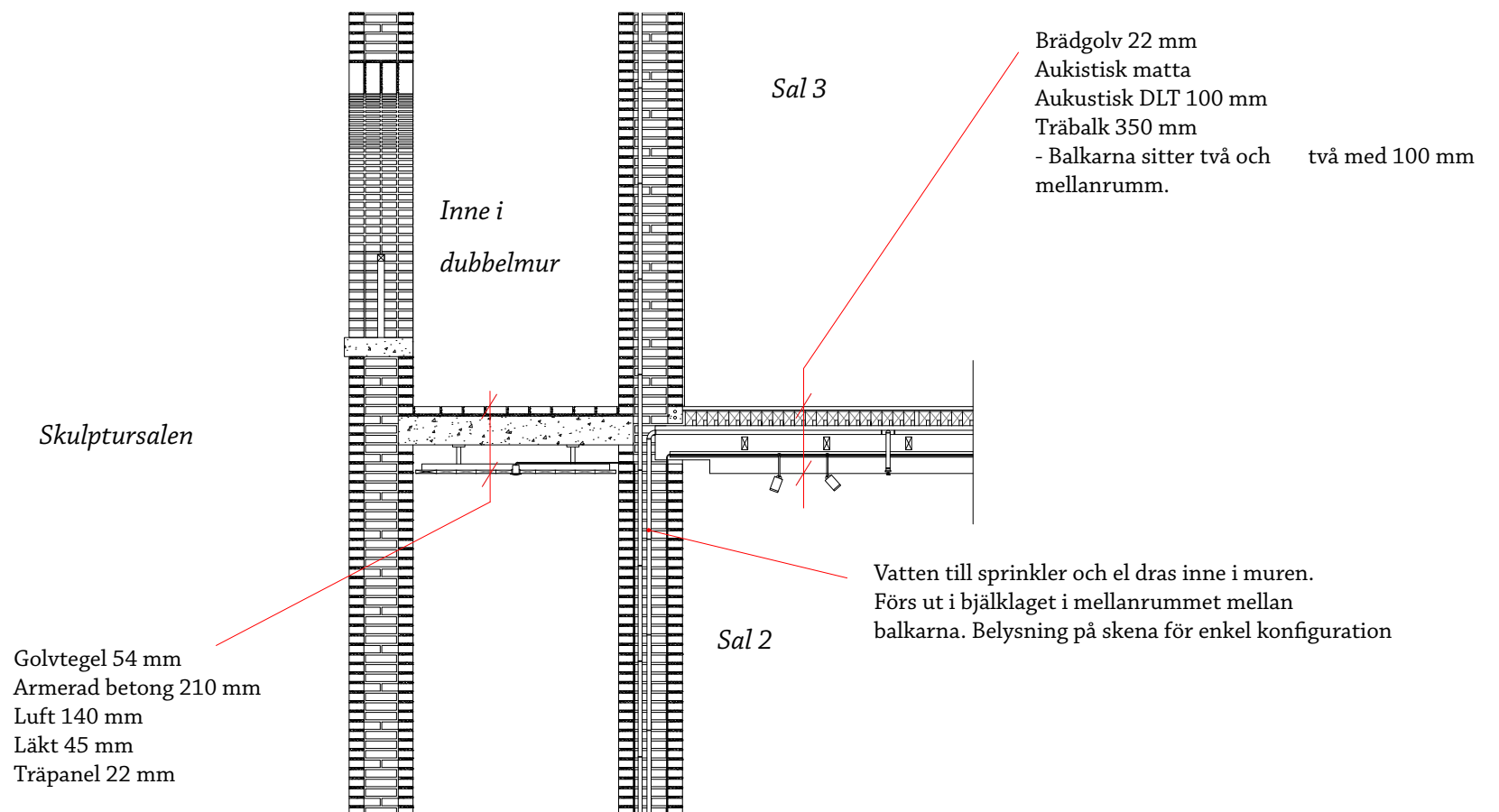
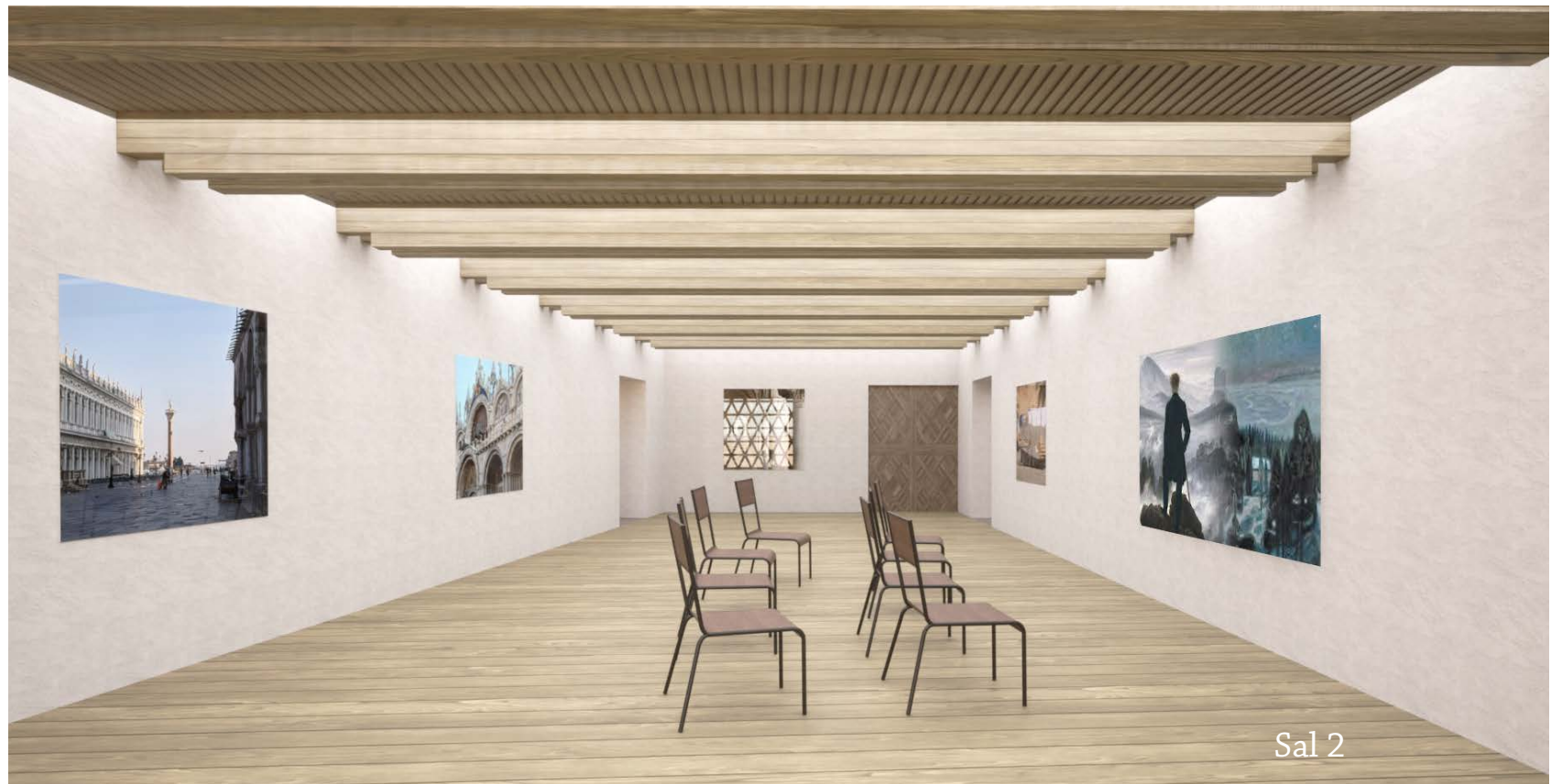
Ett minskat behov av rörelsefogar motiveras med:

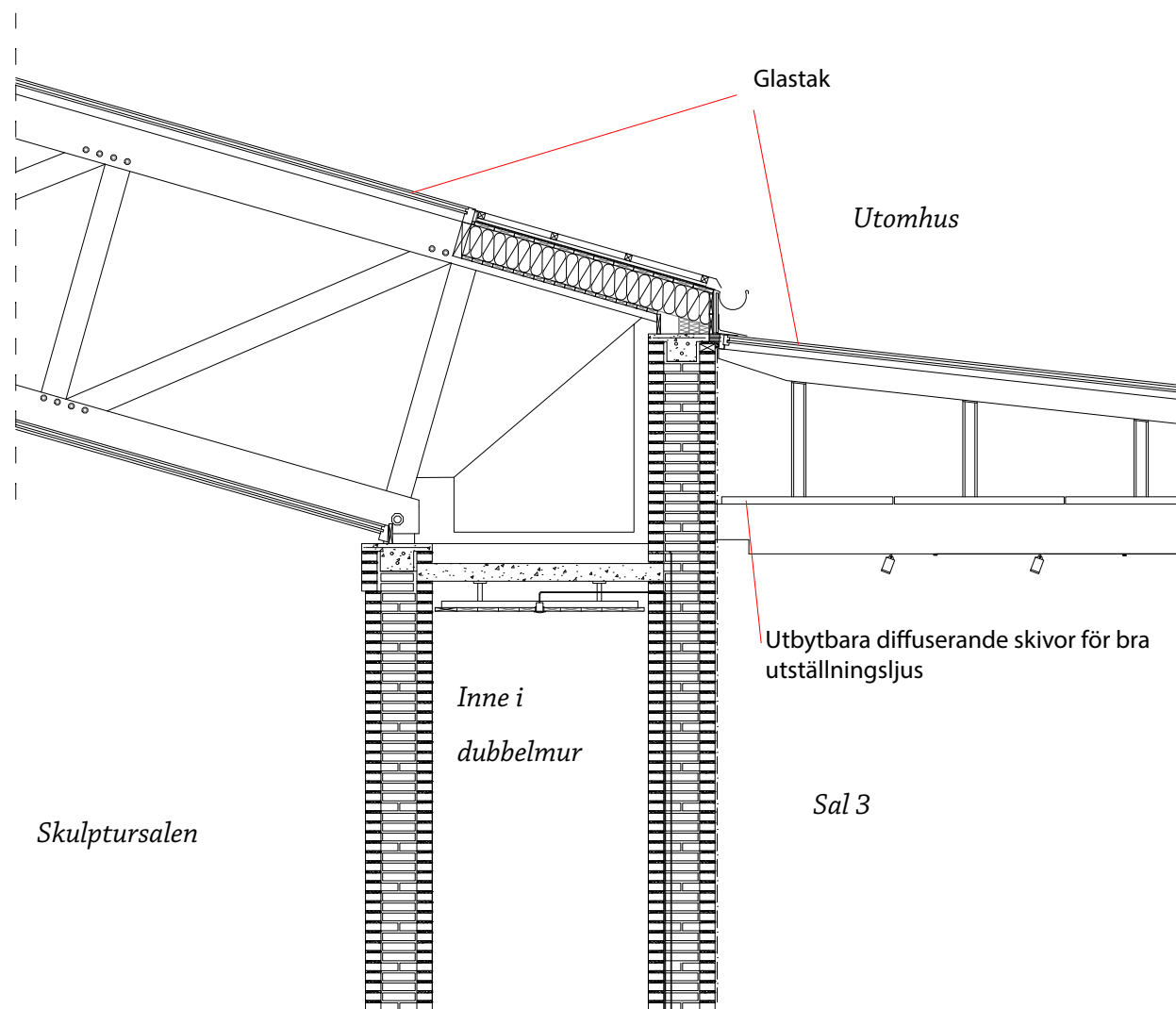
- Murverk med murbruk med hög kalkhalt.
  - Kombinationen mellan sten och bruk bör vara: *Stark sten - svagt bruk.*
  - Tjocka liggfogar
  - Glidskikt mellan mur och underliggande konstruktion
  - Stora fasadparier med få fönster, vilket anses vara mera gynnsamt.
  - Ingen kramling inom 0.5 meter från hörn utan rörelsefog.
  - Ökad kramling vid hörn med rörelsefog.
- (Gustavsson, 2002)

Figur 19

Tegel : D23 från den danske tillverkaren Pedersen. Övre med mörkare fog.

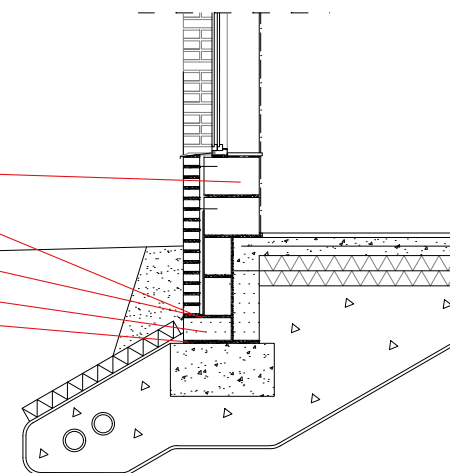

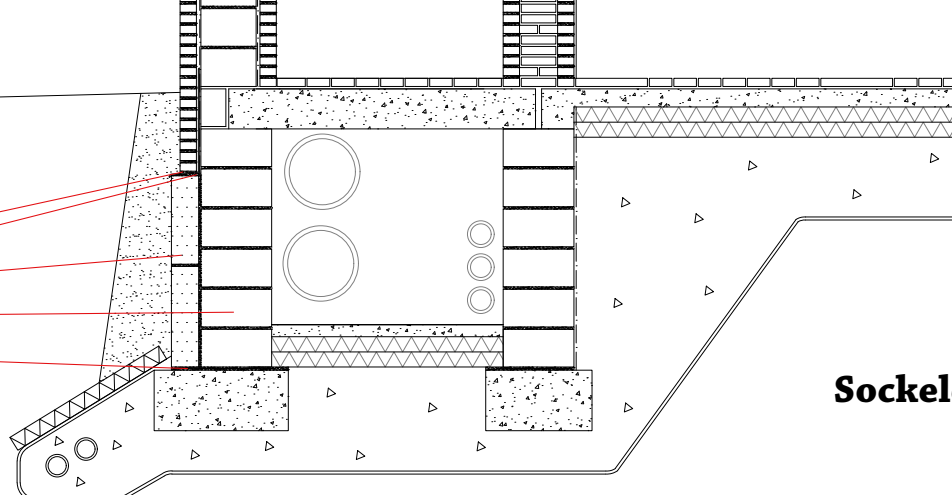
Tegel 108 mm
 Fingerspalt
 Tegelmurblock 365 mm
 Puts
 Fingerspalt
 Tegel 108 mm

Tegelmurblock
 Vattengenomsläppligt membran
 Utåtlutande bruksträng
 Lättbetongblock
 Glidskikt

Vattengenomsläppligt membran
 Utåtlutande bruksträng
 Lättbetongblock
 Tegelmurblock
 Glidskikt

Skala 1:50

Sockeldetalj, Dubbelmur och vanlig vägg

7. FASADUTTRYCK

Fasader och komposition

Så hur gestaltas en mur? I Lund finns det en modernistisk tegeltradition. Den växte fram efter andra världskriget och påvisade vissa regionala tendenser. Som mest profilerad och omtalad är den kanske under 60-och 70 tal, via arkitekter som Bengt Edman, Klas Anshelm, Sigurd Lewerentz, och Bernt Nyberg. Även kallade "De fyra från Lund". De arbetade alla med muren som element. Edmans Sparta gömmer sig bakom en mur, som en stadsmur ut mot det skånska landskapet. Lewerentz kyrka kyrka i Klippan och Nybergs arkivbyggnad är lika medeltida försvarsanläggningar med slitsar och hål i utkarvade ur muren. Anshelms konsthall har en fristående mur med ett torg på var sida, Mårtentorget på den ena, och ett torg för konst på den andra. Gemensamt hos dem alla är murens betydelse och byggnadens volym och massivitet, samt en stor medvetenhet om teglets materialitet Hos dem finns mycket att lära.

Utställningshallens södra fasad agerar fond åt utställningsparken. Systemet med dubbelmurar innehållande trappor och schakt begränsar möjligheten till fönsteröppningar. I det sydvästra hörnet möter byggnaden de befintliga husen vid stadskvarteren. Byggnaden till öster är något högre, så fasaden måste medla mellan de två höjderna. Fasaden kräver två portöppningar vars placering är satta, den ena in till byggnaden och den andra för passage till Stadsgården. Att blanda två olika färger på fogen kan skapa en dynamik och spänning i den stora fasadytan. Inmurade glasbetongblock ger fasaden en detaljering, samt trapphuset ett spännande ljusförhållande. Valven från den övre utställningssalens östra hörn avtecknas i fasaden och ger fasadkompositionen en diagonal riktning

Den norra och södra fasaden består båda av en mängd delgestalter som samspekar och, förhoppningsvis, läses som en lugn men dynamisk fasad.

Hur gestaltas en port? Muren är inte bara en mur, den är också en port som leder till nya rum och nya gårdar. Porten skapar en tydlig gräns, samtidigt som den väcker ett intresse och en förväntan för vad som finns bakom.

På Kulturen finns en mängd portar som leder *någonstans*. Exempelvis portarna till gången under Adelgatan (*bild 1 och 6*), porten in till Textilhallen (*bild 4*), och porten i områdets mur för ingång direkt till kyrkan från Adelgatan (*bild 3*).

Den nya byggnaden behöver två portar, en som leder in till utställningssalarna, och en som leder till innergården. De görs båda i tegel, inspirerade av Dekanhuset (*bild 2*). De är liknande men inte lika, porten till utställningssalen är aningen mera detaljerad, och porten till innergården är aningen bredare.

Figur 20

bild 1

bild 1

Figur 21

Figur 22

bild 3

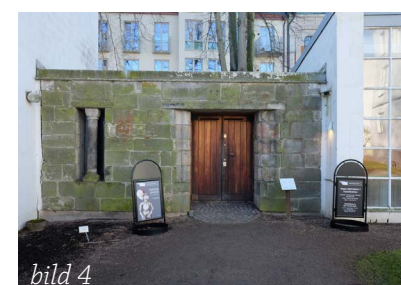

bild 4

Figur 23

Figur 24

Figur 25

bild 5

bild 5

Fasad Söder

Den viktigaste fasaden, väggen för friluftsmuseet och porten till norr.

Alternativt förslag: Murens massivitet betonas. Öppningar som "hål i mur". De horisontella fönstren är, liksom Skånes landskap, vertikalt.

Presenterat förslag: En stor gestalt på fasaden ger den karaktär. Portarnas gestaltning talar om att de är betydelsefulla - att de leder till någonting viktigt. Den övre utställningssalens valvtak avtecknas i fasaden. Den diagonala rörelsen i fasaden betonas. Målet är en dynamisk fasad med liv och rörelse.

Fasad Norr

Den norra fasaden är bara för inlast, och en öppning in till ventilationsrummet för att enkelt serva dem.

Men i ett framtida scenario när utställningshallen används separat från Kulturens utställningsområde, skulle denna fasad bli den nya entréfasaden. Således kräver gestaltningen en viss finess.

Alternativt förslag: Enkelt och rationellt. Två öppningar i en mur. Tegelytan är dominerande.

Presenterat förslag: Ett fasadparti skjuter upp i vertikalled. Det ger en ingång under tak, med en liten plats utomhus under tak. I den uppskjutande delen finns ventiler för friskluft och avluft. En ändring av putskulör skapar ett mönster i det stora fasadpartiet.

Vad är mellan dubbelmurarna?

Bjälklagen är i trä, så konceptuellt renodlat borde även ytterväggarna mellan murarna vara i trä, för att betona skillnaden mellan de tunga dubbelmurarna och de lätta väggarna. En träfasad är ett möjligen främmande element i stenstaden Lund, men på Kulturen finns flera timrade hus, med både plank och fjällpanel.

Dock så syns inte den östra eller den västra fasaden från utställningsområdet, med undantag för det stora glaspartiet mot innergården. Det enda stället man ser dessa två fasader är från innergårdarna i kvarteret, så nödvändigheten till samhörighet med övriga byggnader på Kulturen kan debatteras. Det betyder inte att även dessa fasader är viktiga. Trots allt agerar de fond för kvarterets gårdar.

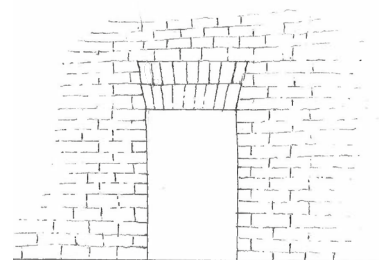
Personligen tycker jag inte att träfasader fungerar särskilt bra i södra Skåne. Kanske är det klimatet som får dem att åldras på ett icke önskvärt sätt?

Ett alternativ skulle vara att mellanrummet gjordes med en fasad av korsvirke. Men det är ett komplicerat och dyrt tillvägagångssätt. Det är dock viktigt att dubbelmurar går att läsa i fasaden, för att förstå byggnaden. Ett sätt att göra det på är med en liten förskjutning i fasaden, så att dubbelmurarna avtecknas svagt. Fönstren till utställningssalarna är bakom en tegelvägg gjort av prefabricerade tegelmoduler *lex Gabinete de Arquiterctura*. Det ger tegelväggen en lätthet, som framförallt upplevs inifrån utställningssalarna.

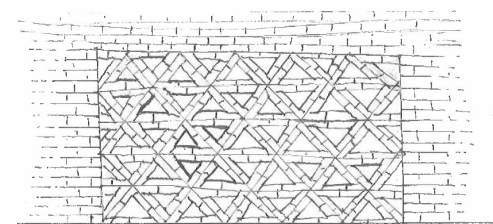
Fasaden mot innergården är gjord med inspiration av korsvirkeskonstruktioner, men inte med fyllnad utav tegel, utan fyllnad utav glas. Detta för att ge det stora glaspartiet en regional förankring, samt en detaljering som motsvarar omkringliggande byggnader. Det ger även en unik karaktär till skulptursalen.

Öppningsgrammatik

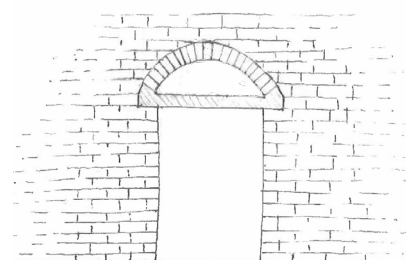
Öppningarna följer en princip med fyra stycken teman. De kan sedan varieras ytterligare. De är som följer:

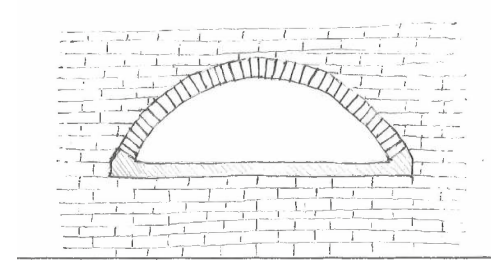
Rullskift i två lager med maximal radie.

Öppningar av prefabricerade tegelement.

Valvbåge med dragstag i betong. Övre öppning kan även vara fylld.

Valvbåge med sjunket valv och med dragstag i betong. .

Figur 26

Fasad Väster

Fasaden agerar fond åt kvarterets innergårdar. Den stora frågan är vad som skall vara mellan dubbelmurarna.

Alternativt förslag: Dubbelmurar med trävägg med panel sig. Fasaden betonar byggnaden vertikala rörelse.

Presenterat förslag: Alla ytterväggar i tegel. Dubbelmurarna avtecknas svagt. En blandning mellan två bruk ger liv i fasaden, och ger den ett horisontellt element.

Fasad Öster

Det stora glaspartiet kräver en indelning. Hur den görs påverkar väsentligt dess karaktär.

Varför ett sadeltak? Som påvisat i "Byggnader på Kulturen" (sidan 11) så är gavelmotivet ett framträdande drag i området. Det ger även fasaden en viss monumentalitet, likt Locus Peccatorum. Dessutom blir det ett fint rum.

Alternativt förslag: En enkel indelning i fem partier i horisontalled. Den vertikala indelningen förstärker mittpartiet. Dock känns farlaget aningen opersonligt och lite tråkigt.

Presenterat förslag: Ett glaspart gjort likt en korsvirkeskonstruktion, och därigenom finns en tydligare koppling till Kulturen. Detaljeringnivån motsvarar bättre omkringliggande byggnader.

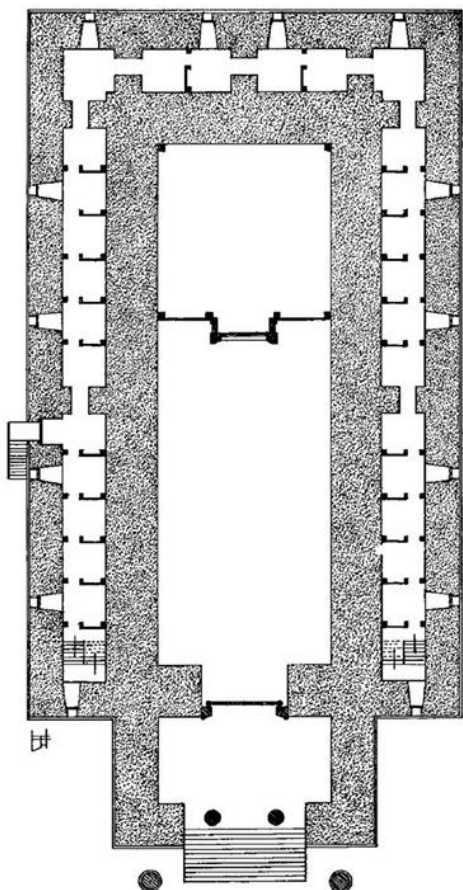

8. DUBBELMURAR

Tempel, katedraler, borgar - och Kahn

Systemet med dubbelmurar föddes som ett försök att systematisera byggnadens trappor och teknik, för att således få stora generella utställningssalar. Från början var det bara två väggar i byggnaden som hade den funktionen, men i ett försök att renodla konceptet fick alla tvärgående väggar samma system.

Är det då någonting nytt? Självklart inte. Salomon tempel i Jerusalem, byggt kring 960 före Kristus, och en både inom judisk historia och teologi en betydelsefull byggnad, uppvisar ett likande system. I muren som omgärdar de två heliga kamrarna finns en mängd små rum. De rummen nås utifrån och är i tre våningar med trappor emellan. De användes troligen för förvaring av religiösa föremål.

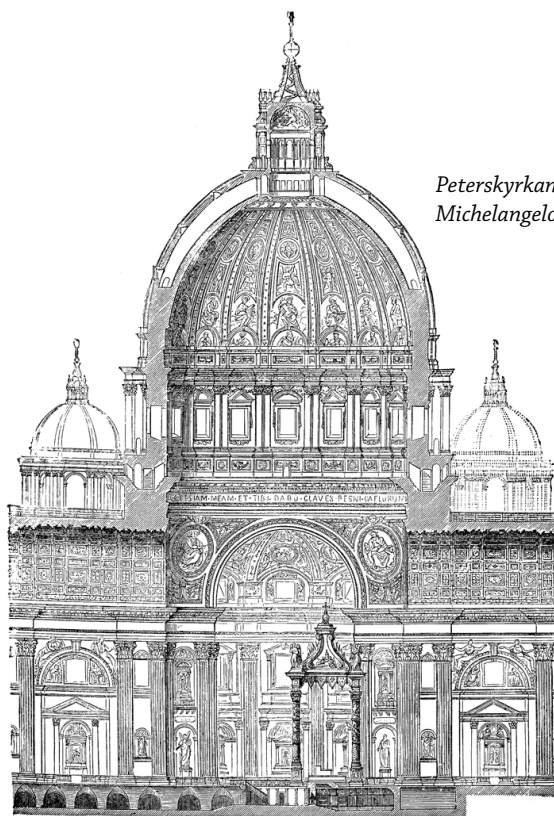

Salomons tempel. 960 f.kr

Besläktat med dubbelmuren är kanske det system med dubbla kupoler som utvecklades av **Filippo Brunelleschi** (1377-1446) för domen till Katedralen i Florence, där en uppdelning mellan en inre och en yttre kupol medverkade till att lösa de konstruktiva problem som en kupol av den storleken medför. Yttertak och innertaket är således frånkopplade från varandra och i mellanrummet finns en trappa som leder till toppen av kupolen, idag öppen för besökare. Samma system med dubbla kupoler användes sedan i raffinerad form i bland annat i Peterskyrkan i Rom och St. Pauls kyrka i London.

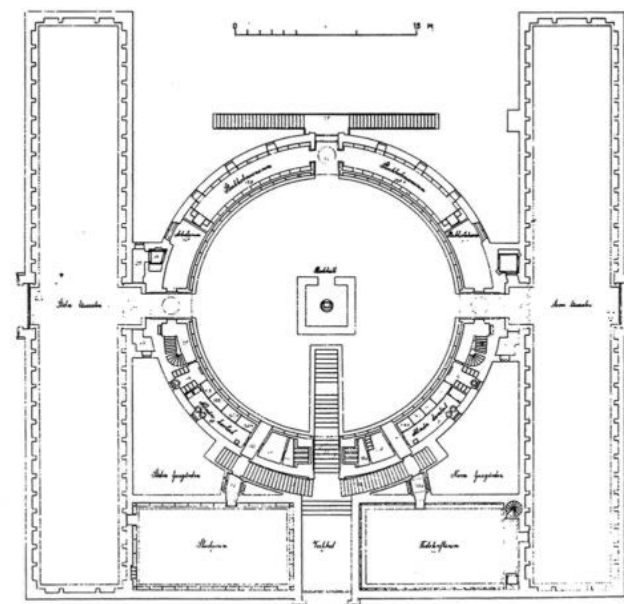

Domen i Florence, Filippo Brunelleschi - 1400-tal.

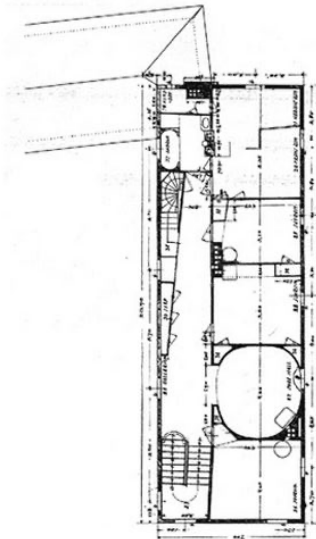

Peterskyrkan i Rom - Kupol av Michelangelo. 1500-tal.

Den svenske arkitekten **Gunnar Asplund** (1885-1940) använder dubbelmurar. Hans byggnader kännetecknas ofta av en monumentalitet och geometrisk renodling. I både Lister Härads Tingshus och Stockholms stadsbibliotek har väggarna som omgärdar det centrala, i båda fallen runda, rummet fått innehålla trappor och ett flertal mindre rum och skrubbar. Också i mindre projekt, både i storlek och formalitet, använder Asplund ett system med dubbelväggar, som i Villa Snellman, var en långsida har en dubbelvägg innehållande tambur, skrubbar och trappor.

Stockholm Stadsbibliotek, Gunnar Asplund. 1928.

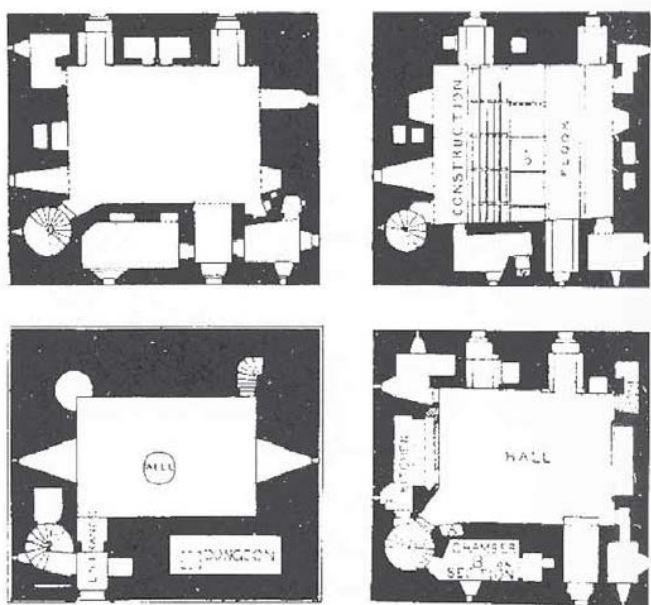
Villa Snellman, Gunnar Asplund. 1918.

En som intresserade sig för förhållandet mellan rum och väggar var den amerikanske arkitekten **Luis Kahn** (1901-1974). Han studerade brittiska, framförallt skotska, medeltida fästningar. Där såg han en disposition där de tjocka stenväggarna innehåller små rum, nischer och trappor, samlade kring en stor sal i mitten. Han använde dessa planer för att illustrera vad han menade var "served and servant spaces" (Lucarelli, 2012). Inspirationen syns bland annat i *Phillips Exeter Academy Library*, som har en tjock dubbelmur i fasad (bäst synlig i sektion) innehållande läsplatser och ett stort öppet rum i mitten av byggnaden. Mellan dem finns det en zon av bibliotekshyllor. Trapphus och toaletter är placerade i "torn" i varje hörn. Sambandet mellan de olika rummen är mera öppet än i de medeltida byggnaderna, men systemet är likväl konsekvent och precist.

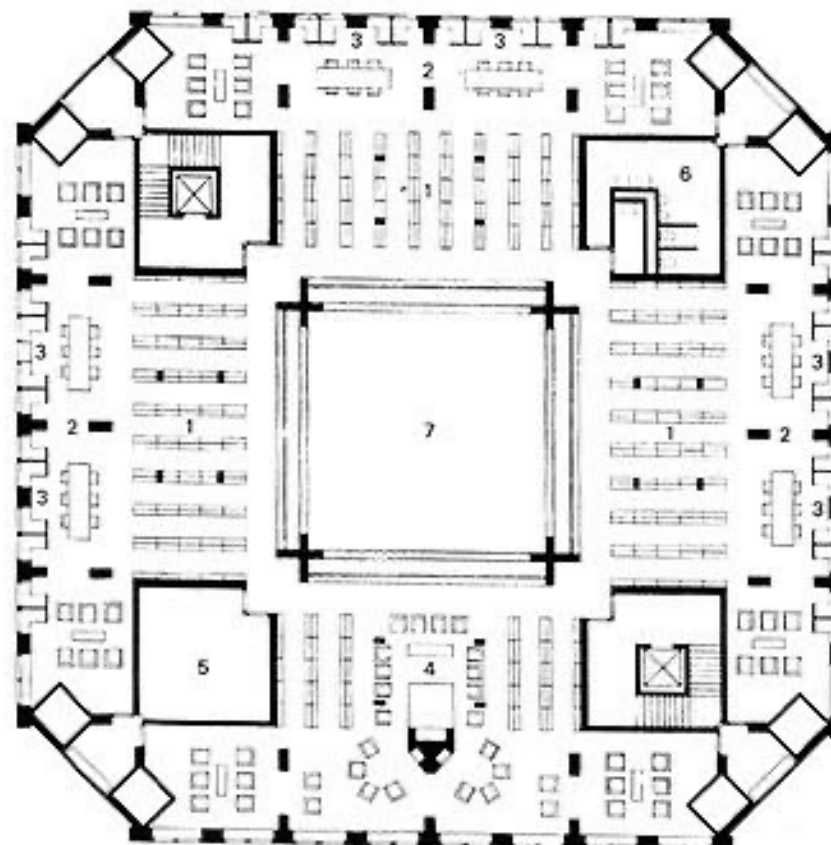
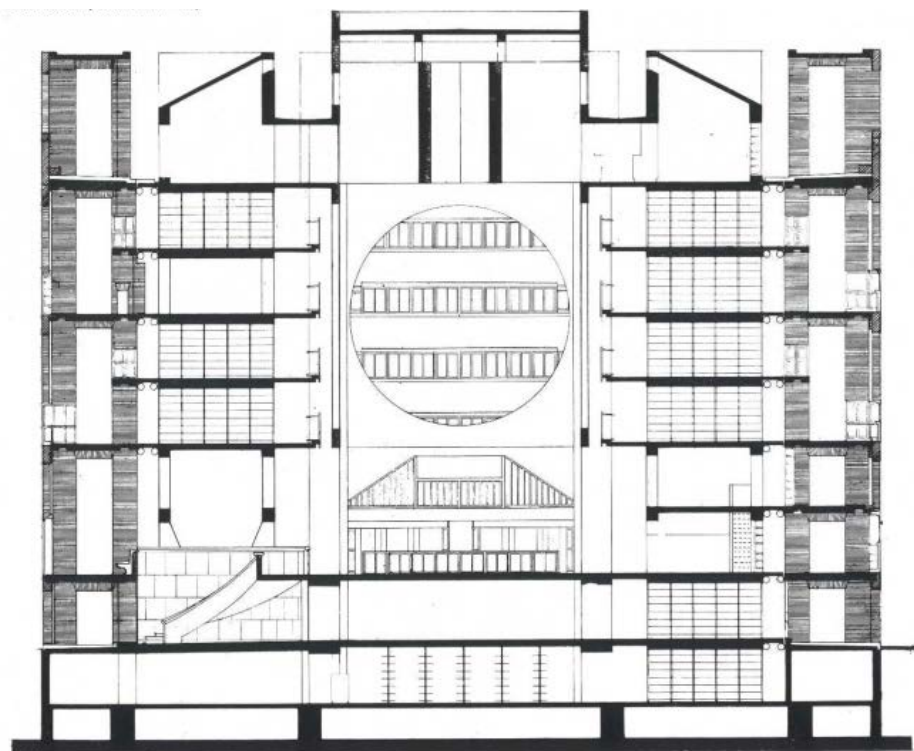
Orsaken till användning av dubbelmurar är alltså:

1. *Konstruktivt*. När tjocka murar krävs för stora laster liksom kyrktak, eller i försvarsanläggningar. Kanske finns då också en viss möjlighet att skapa små rum och nischer i väggarna.
2. *Ordande*. För att skapa en plats för teknik, trappor och/eller andra sekundära rum, så att dessa inte inkräktar på de primära rummen.

Figur 27

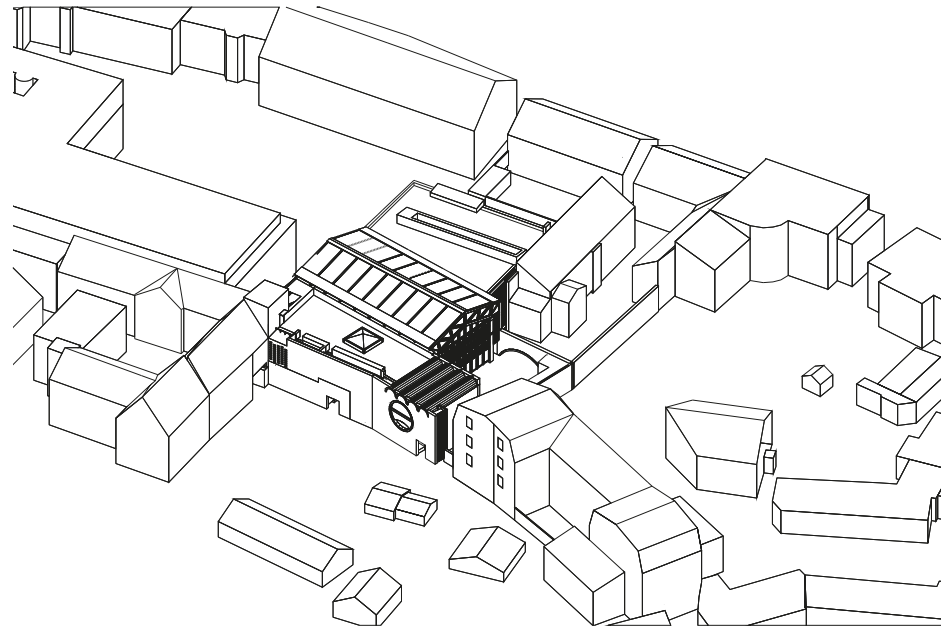
Brittiska slott - skisser av Louis Kan

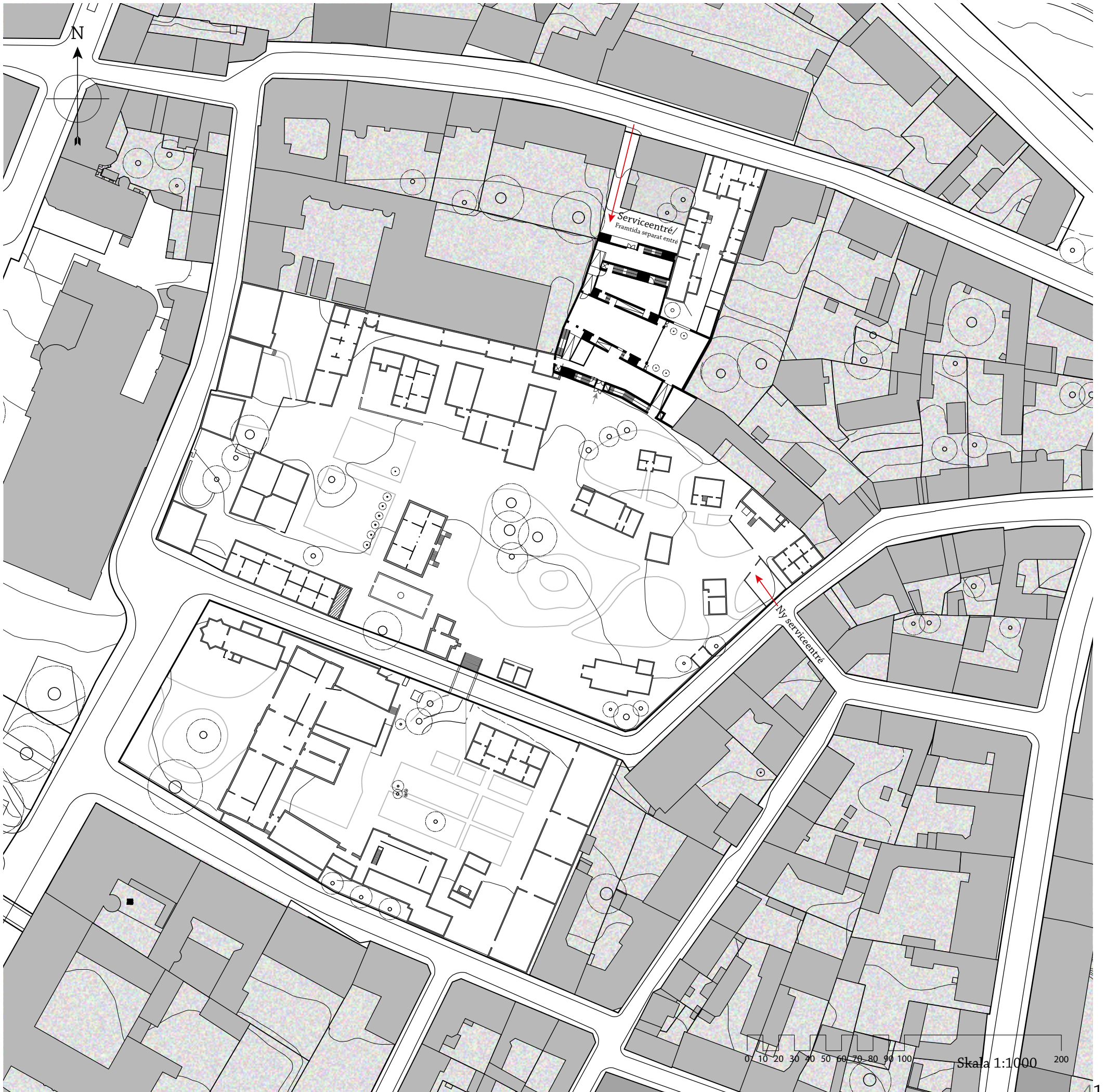
Phillips Exeter Academy Library, Louis Kan. 1971. Sektion och Plan 3.

9. GESTALTNING

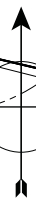

0 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100 Skala 1:1000 200

N

In/Ut

Förråd

Sal 2

Måltidshälsinge

Förråd

Förråd

Förråd

Skulptursalen

Trädgårdsrum

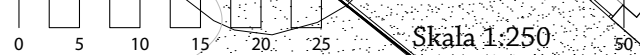
Sal 1

Ny entré till stadskvarteren

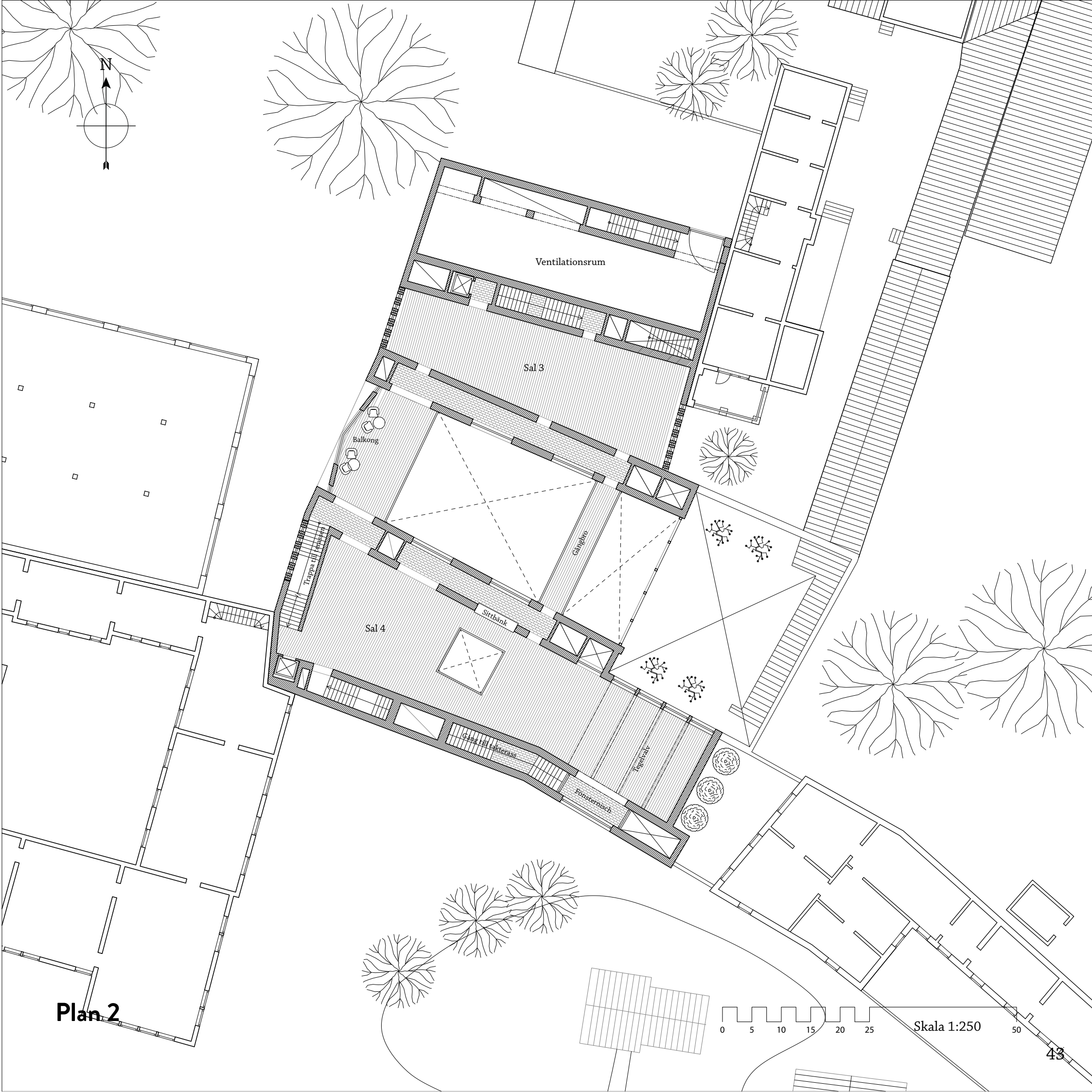
ST

Trappa till terrassen

Plan 1

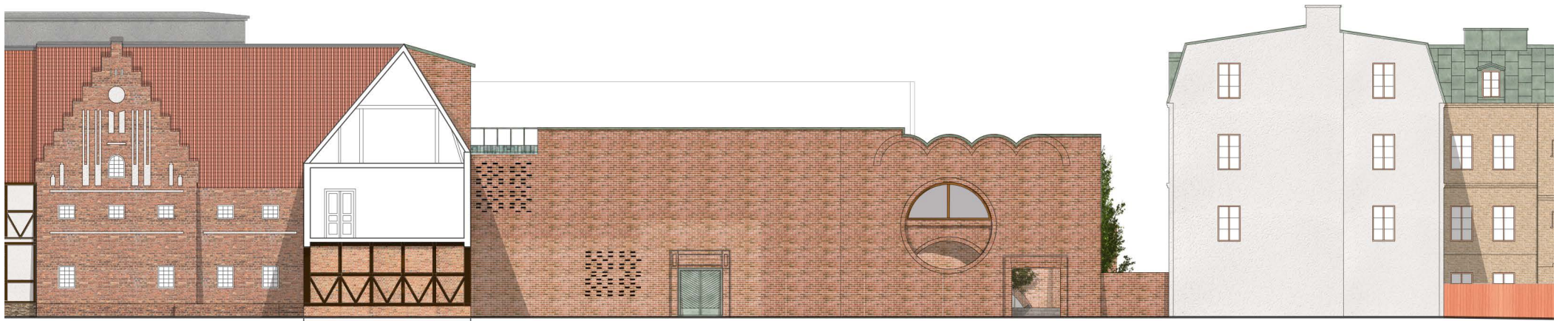

Skala 1:250

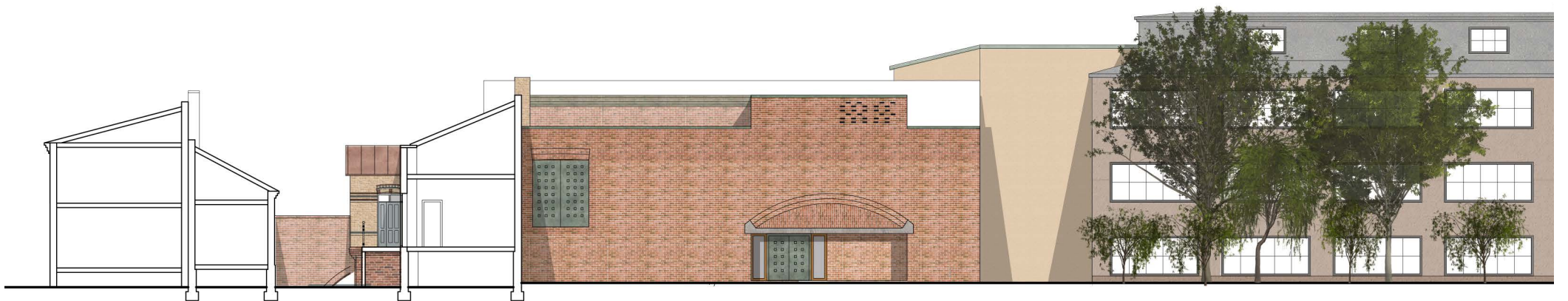

Plan 2

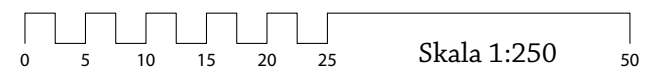
Skala 1:250

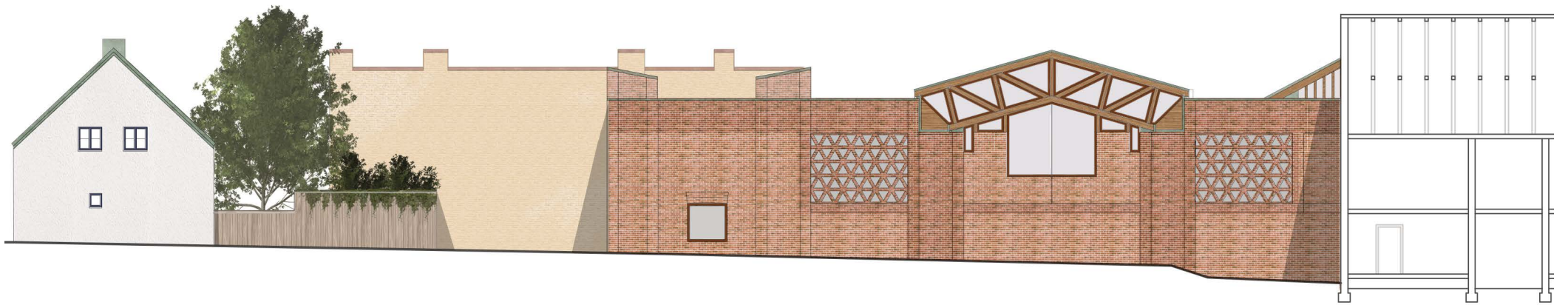

Fasad Söder

Fasad Norr

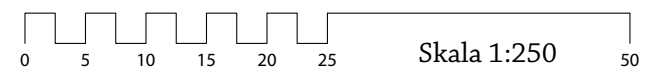

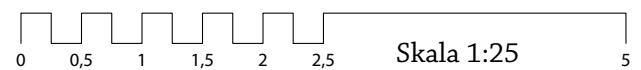
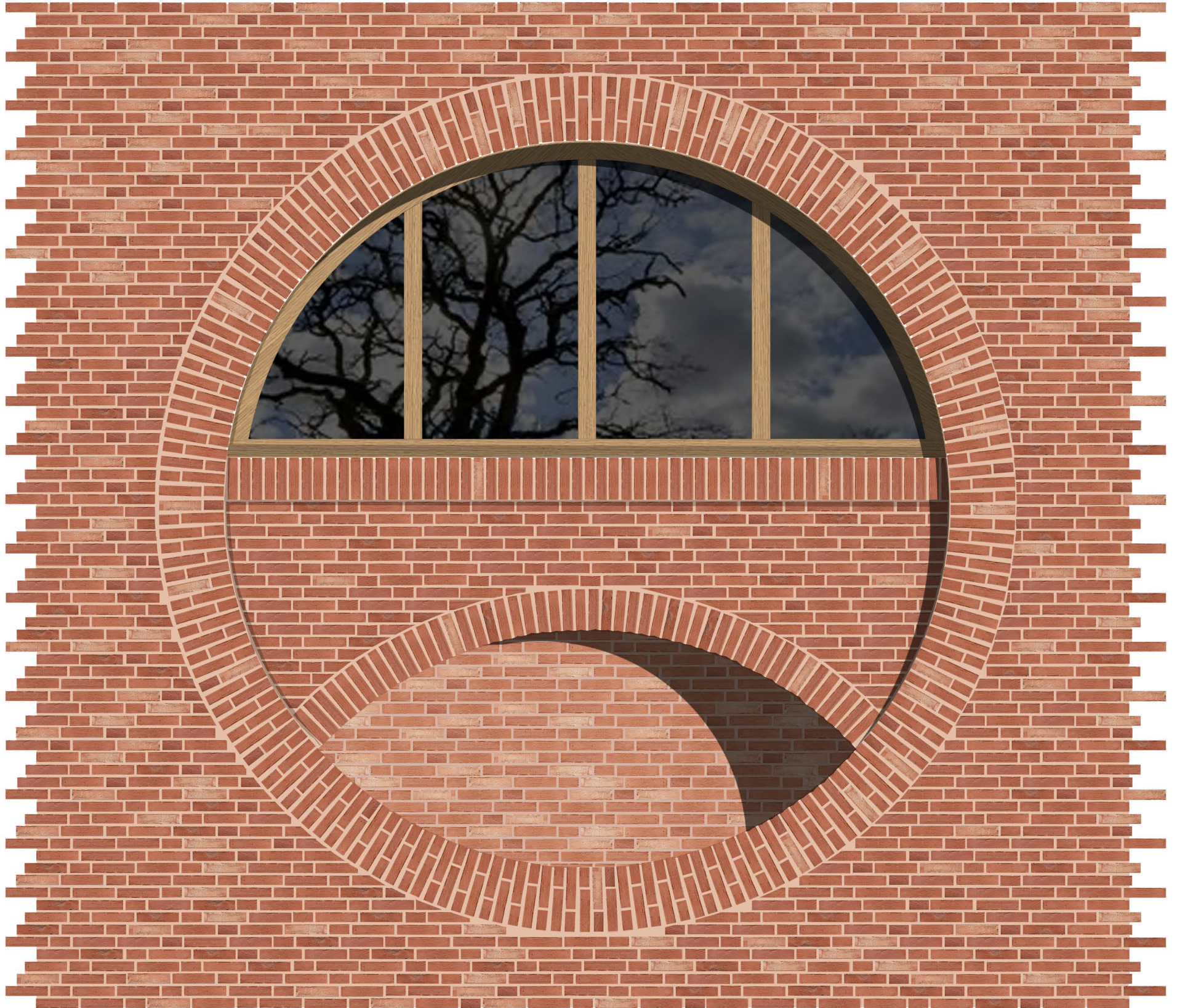

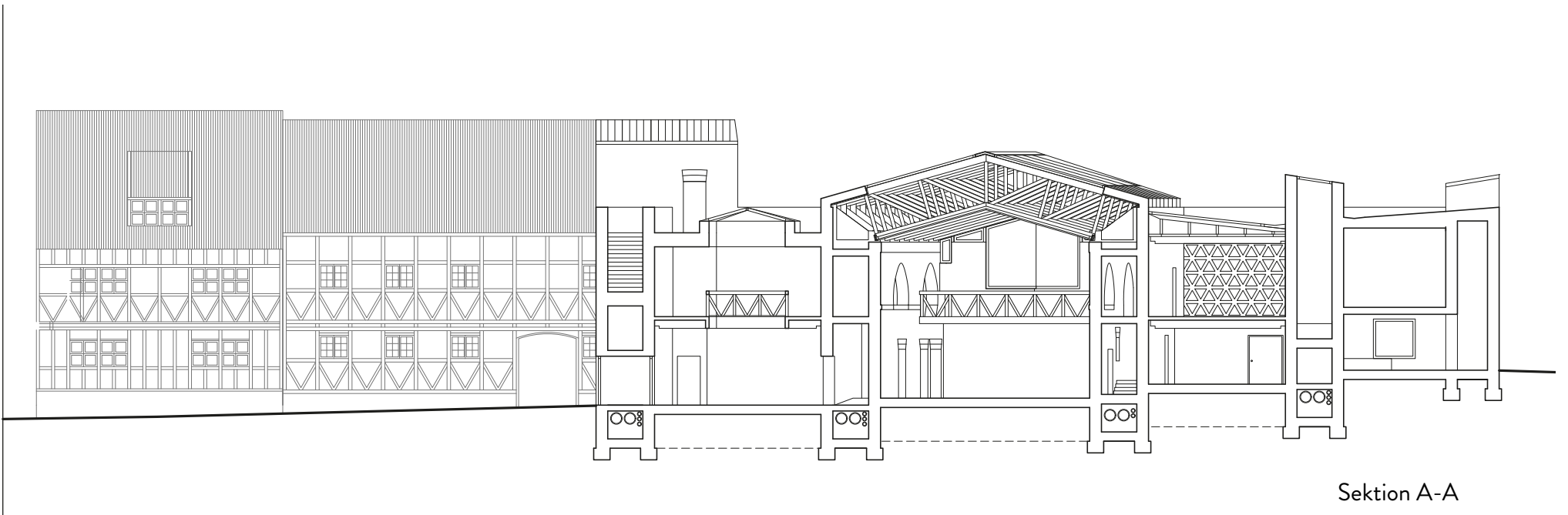
Fasad Väster

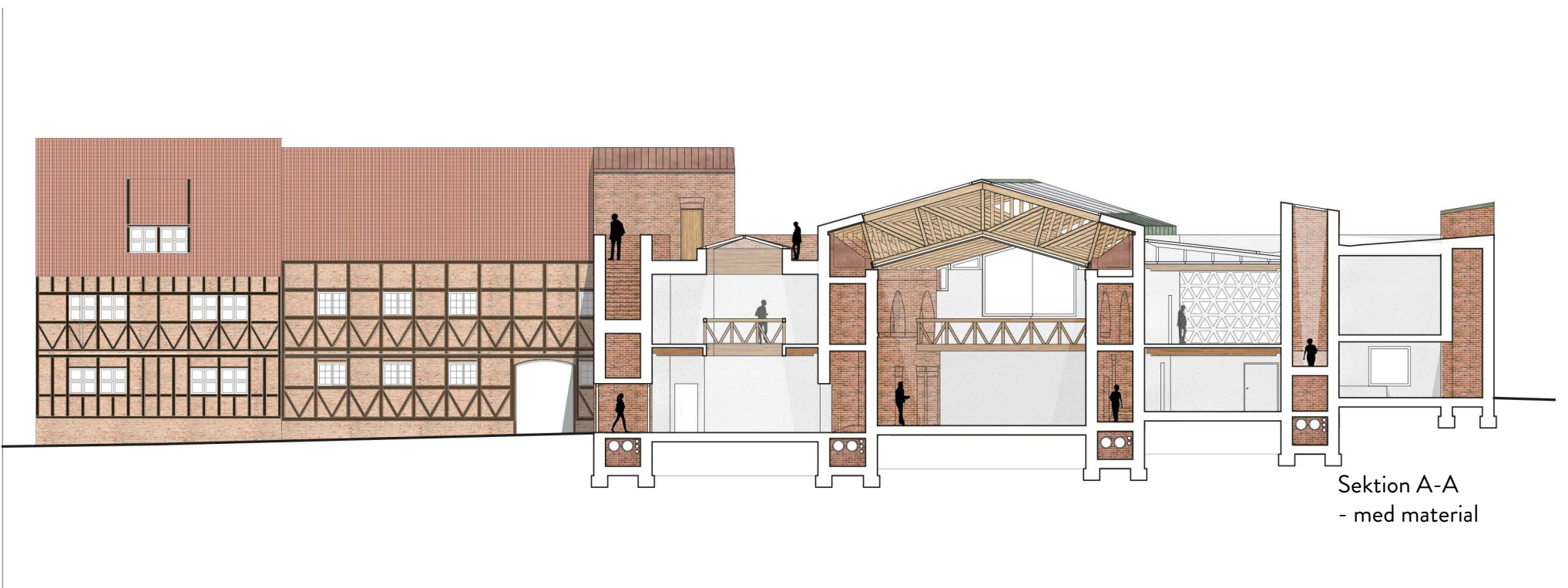
Fasad Öster

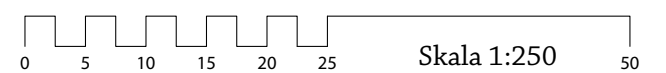

Sektion A-A

Sektion A-A
- med material

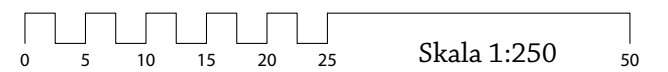

Skulptursalen

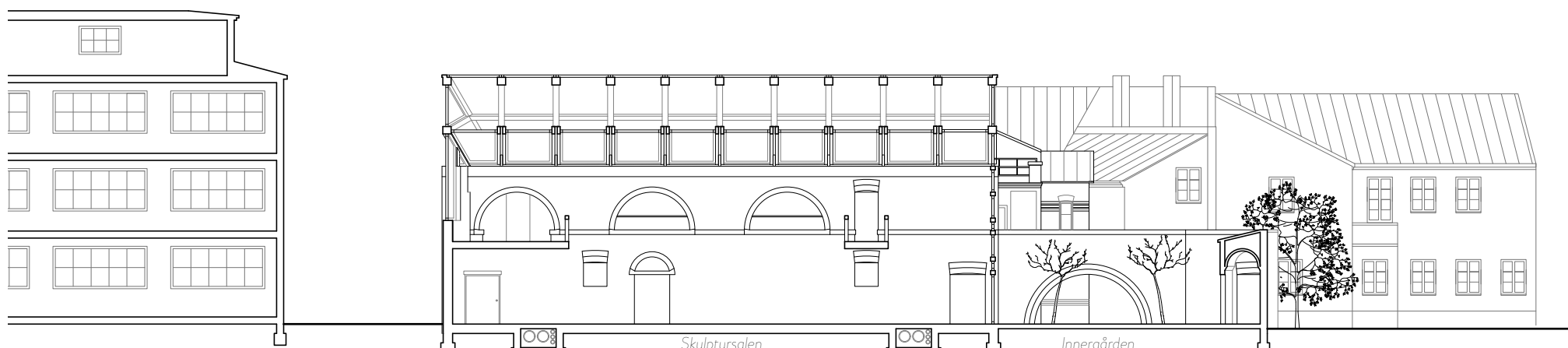
Fasad mot
innergården

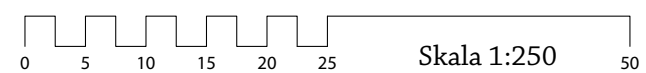

Skulptursalen - från balkongen

Sektion B-B
- genom skulptursalen

10. DISSKUSION

Detta har varit ett väldigt roligt projekt att arbeta med. Processen har varit lång och långt ifrån lika linjär som det presenterade projektet. För mig har det också inneburit en möjlighet att återupptäcka Lund.

Detta är inte ett teoretiskt arbete. Det är ett mycket konkret projekt med en byggnad, på en tomt tillhörande en beställare, och som svar på en direkt efterfrågan. Med det sagt behandlas ändå teman som kan diskuteras.

Dubbelmurar. Användandet av strukturen med dubbelmurar är angörande för projektet. Idén med dubbelmurar växte fram tidigt, som ett sätt att strukturera byggnaden, lösa tomtens höjdskillnader, och skapa ett förslag som både går att förminska och förstora. Upplägget med dubbla murar har viss backning av andra arkitekter, som som Asplund och Kahn.

Dubbelmurarna löser många problem, men skapar kanske lika många. Jag är övertygad om att det skulle gå att finna enklare och billigare sätt att organisera byggnaden, med en mera naturlig och konventionell rörelse genom utställningssalarna.

Stadsstruktur. Det kanske är självklart för andra, men för mig var den en avgörande insikt att Lunds byggnaders form och stadsnätet är tätt sammanbundna. I många nordliga städer är byggnader placerade mitt på tomten med fyra fria fasader, det är ett hus som vänder sig utåt. Hus i Lund vänder sig snarare inåt, mot innergårdarna, och det skeva råder ofta över det rätvinkliga.

Att utsidan av huset följde tomtgränsen var den första insikten. Men interiört stod dubbelmurarna först ortogonalt och med jämna mellanrum, och skapade rektangulära rum. Den andra insikten var att även byggnadens interiöra struktur kunde följa den historiska stadsstrukturen, och därigenom väva samman byggnad och stad, samt ge ett nytt lager av komplexitet till projektet.

Tid. Det komplicerade begreppet tid och vad denne har för inverkan på arkitektur kräver betydligt djupare studier än vad jag gjort. Oavsett om man studerar tiden som ett filosofiskt eller ett fysiskt fenomen kan man konstatera att tiden är relativ. Avsaknaden av en universellt nu-moment gör det knepigt att ens tala om en samtid. Det vi alltid har är dåtid, och genom att kritiskt granska historien kan vi finna inspiration för framtiden. Vi som arkitekter är lyckligt lottade att kunna finna kvaliteter i historiska byggnader och platser, som fungerar som arkitektur än idag, och att studera dem kan hjälpa oss att lösa moderna problem.

Material. Det finns en lockelse att använda gamla byggnadsmaterial, men inte av nostalgiska skäl utan för att de tycks hantera sin existens genom tid bättre än nya material. Tegel med dess långa historia finns i många utföranden och murningsmetoder. Kanske borde dessa ha undersökta närmre, för att ge projektet ytterligare ett lager av detaljering.

Teglet används dessutom på ett relativt konventionella sätt, om än hantverksmässigt. Intentionen var från början att med inspiration av Solano Benitez undersöka teglets möjligheter med ett mera experimentellt anslag. Projektets omfattning och karaktär ledde till att den aspekten nedprioriterats. Det är ett val jag är besviken att jag gjorde.

Gestaltningsspörsmål. Ödmjukhet har varit ett ledord under projektet. För mig innebär ödmjukhet att en byggnad i volym och anslag inte tar visuell plats på bekostnad av sina grannar. I detta projekt följer storleken och materialen omgivande byggnader, även om fasaden har ett eget uttryck.

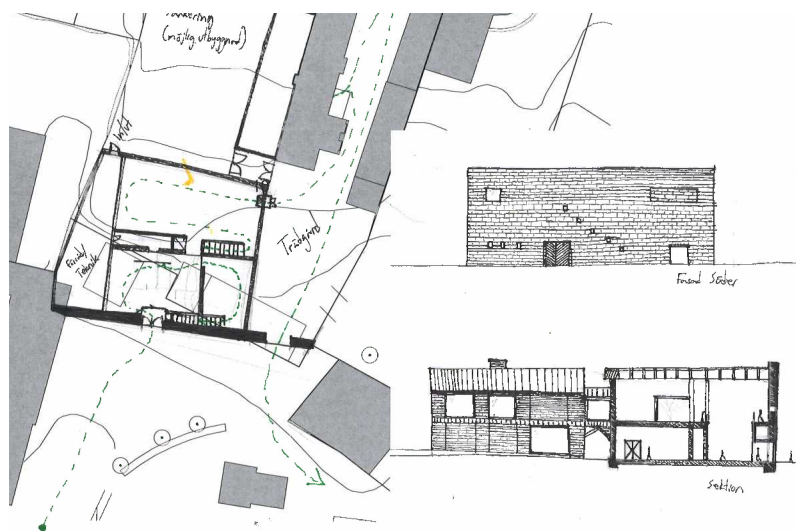
Mot Kulturen i söder var fasadinspirationen en mur, som ett avslut och rygg mot kulturen, men samtidigt en portal till utställningarna i norr. Fasaden fria, asymmetriska, gestaltning med dynamik och rörelse var ett resultat av dubbelmurens interna program, men också ett försök att visa släktskap med Lunds senmodernistiska tegelarkitektur.

Det hemliga. Lund har många hemliga rum. På många sätt handlar projektet om det gömda. Den stora byggnaden gömmer sig i staden, och fasaden berättar inte om de rum och trädgårdar som finns bakom muren. När man kommer in i ett rum är det ett mysterium vad som händer i nästa rum. Det hemliga behöver inte vara samma som exklusivt, men det kräver en ansträngning av besökaren. Och förhoppningsvis bidrar det till en upplevelse.

Slutord. Jag hoppas att mitt projekt visar de intentioner jag hade med en platsspecifik byggnad, anpassad till byggnadstradition och kulturmiljö. Vidare önskar jag att tankarna kring tid, generalitet, och materialverkan återspeglas i ritningarna.

En robust och mörk tegelbyggnad, sprungen ur idéer som formulerat för länge sedan, kanske är ett förlegat ideal. Åtminstone är det konservativt. En ny byggnad kanske borde ta avstamp i nya idéer? Om nu den presenterade byggnaden är för mossig och för tråkig, så har den i vart fall en sista kvalité, för minns att mot en röd tegelmur kan man enkelt se en liten, liten vit kanin.

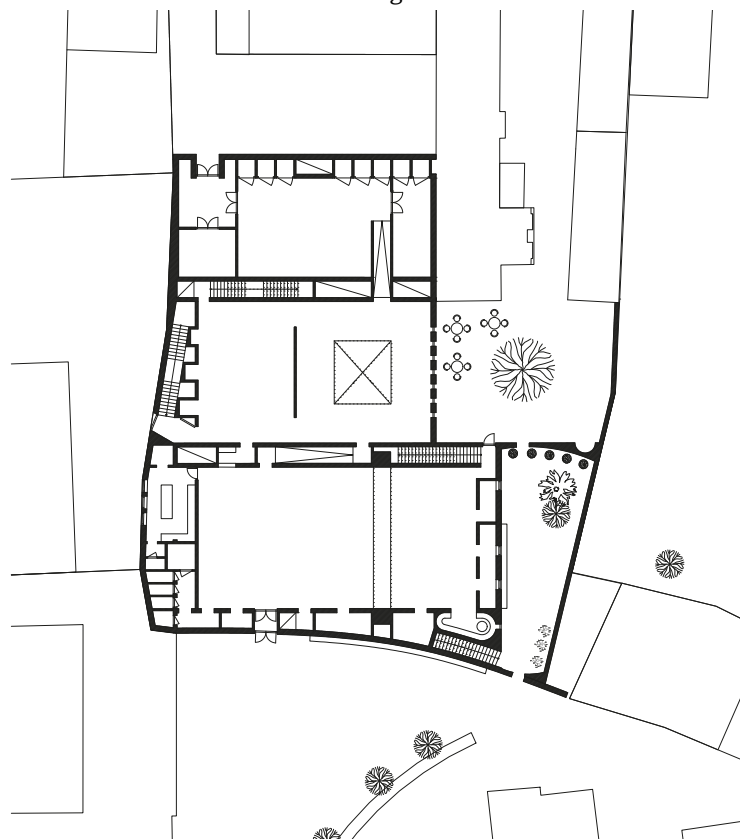
1. Iden med en mur mot utställningsområdet. Antydning till dubbelmur.

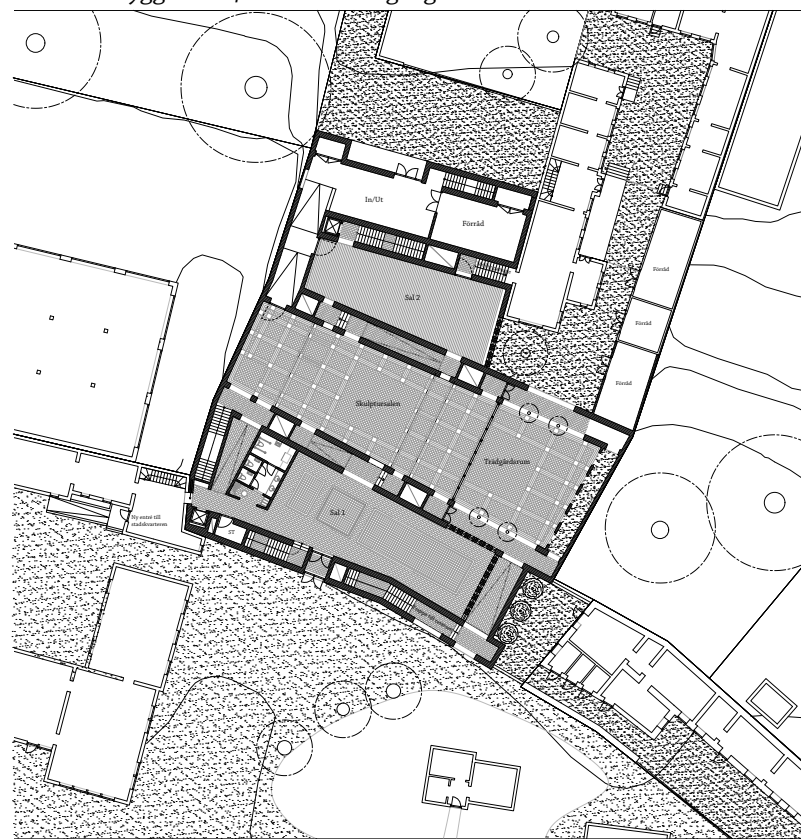
2. Konceptet med dubbelmurar växer fram.

3. Mittkritik. Dubbelmurar görs även i rummen kortsidor för att få kvadratiske rum. Det stora utställningsrummet mot söder.

4. Murarna anpassas efter tomtstrukturen. Det stora rummet läggs i mitten av byggnaden för bättre rundgång.

11. KÄLLOR

Böcker:

- Bodin, Anders (2016). *Zettervall i Lund: arkitektur och stadsbyggnad i 1800-talet*. Lund: Föreningen Gamla Lund
- Gustavsson, Tomas (2002). *Moderna murverk: licentiatrapport*. Licentiatavhandling Lund: Lunds tekniska högskola, 2002
- Gustavsson, Tomas (2008). *Moderna tegeldetaljer: med teglets materialitet som utgångspunkt*. Stockholm: Arkitekternas forum för forskning och utveckling (Arkus)
- Larsson, Bo, Ahlstrand, Jan Torsten, Bodin, Anders, Hellquist, Thomas, Heymowska, Bianca, Hornyanszky-Dalholm, Elisabeth, Posselius, Thomas, Qvarnström, Per, Ryding, Otto & Tägil, Tomas (2020). *Arkitekterna som formade Lund: ett lexikon*. [Lund]: Föreningen Gamla Lund
- McKean, John (2004). *Giancarlo De Carlo: layered places*. Stuttgart: Edition Axel Menges
- Qvarnström, Per & Anshelm, Klas (1998). *Arkitekt Klas Anshelm: samlade arbeten*. 1. uppl. Stockholm: Bygghögskolans rådet
- Schultz, Olov (1994). *Bärande murverk i modern arkitektur: en idéskrift*. Stockholm: Arkitekternas forum för forskning och utveckling (ARKUS)
- Skansjö, Sten (2012). *Lunds historia: staden och omlandet*. 2. Tidigmodern tid : i en bördig bygd. Lund: Lunds kommun

Podcasts:

- Myter och Mysterier (2022). #93. Den mystiska tiden [podcast], 17 juni. <https://www.myterochmysterier.se/myter-mysterier/93-den-mystiska-tiden/> [2023-05-24]
- Staden Podcast (2022). #137: Lund – brutal frihet [podcast], 18 augusti. <https://arkitektur.se/podd/137-lund-brutal-frihet/>

Videor:

- Benitez, S (2022), Solano Benitez, Plym Distinguished Professor [video]. <https://www.youtube.com/watch?v=HQrwDEtpJBw> [2022-05-15]

Figurer:

- Figur 1:** Martin, J. F. (1782) <https://www.bukowskis.com/sv/auctions/577/325-johan-fredrik-martin-lund-fran-lilla-torget-till-norr-lunds-domkyrka-och-stad> [2023-05-15]
- Figur 2:** Sydsvenskan (2019) <https://www.sydsvenskan.se/2019-02-13/region-skane-svarar-universitetet-om-historiska-museet> [2023-05-15]
- Figur 3:** Drachmann arkitekter (2013) <https://drachmann-arkitekter.dk/projekt/zettervallska-villan/> [2023-05-15]
- Figur 4:** McKean, John (2004). *Giancarlo De Carlo: layered places*. Stuttgart: Edition Axel Menges. Sidan 74
- Figur 5:** Destination Lund Sweden (2018) <http://destination-lundsweden.blogspot.com/2018/03/lets-have-walk-around-lund-university.html> [2023-05-15]
- Figur 6:** Bagge, P. (1934). <https://arkivkopia.se/sak/ublu-2349> [2023-05-15]
- Figur 7:** LTH (u.å). <https://www.lth.se/omlth/lth-i-korthet/lths-historia/> [2023-05-15]
- Figur 8:** FOJAB (u.å) <https://fojab.se/projekt/lunds-nation-landsarkivet/> [2023-05-15]
- Figur 9:** från Kulturens årsbok 2012
- Figur 10:** Ohlsson, V. (u.å). <https://www.kulturen.com/friluftsmuseum/vita-huset/> [2023-05-15]
- Figur 11:** Ohlsson, V. (u.å) <https://www.kulturen.com/friluftsmuseum/dekanhuset/> [2023-05-15]
- Figur 12:** Matiuada, M. (2016) <https://www.lanacion.com.py/2016/12/27/solano-benitez-construir-asuncion/> [2023-05-15]
- Figur 13:** The Society Paraguay (2014) <https://thesocietypy.wordpress.com/2017/09/02/teleton-sedesolano-benitez-y-gloria-cabral/> [2023-05-15]
- Figur 14:** Cairoli, F. (2018). Edificio anexo FADA-UNA [fotografi]. <http://www.federicocairoli.com/trabajos/paraguay/-edificio-anexo-fada-una-en-construccion/> [2023-05-15]
- Figur 15-18:** Helsingborg (u.å) <https://helsingborgsmuseum.se/kunskap/byggnadsvard/tegel/olika-typer-av-fasadtegel-nagra-exempel/> [2023-05-15]
- Figur 19:** Pedersen (u.å). <https://en.petersen-tegl.dk/bricks/products/d35> [2023-05-15]
- Figur 20:** Carlsson, M. (u.å). <https://www.residencemagazine.se/arkitektur/magiska-tegelvillan-sten-samuelsan/8590012> [2023-05-15]
- Figur 21:** Chen, A. (u.å) . <https://www.arkitok.com/architects/sigurd-lewerentz/projects/st-peter-s-church> [2023-05-15]
- Figur 22:** Nilsson, P.N. (u.å) ArkDes, The Swedish Centre for Architecture and Design.
- Figur 23:** Hoksbergen, A. (2009) <https://www.flickr.com/photos/alkoven/3672035515/in/photostream/> [2023-05-15]
- Figur 24:** Bagge, P. (1934). <https://arkivkopia.se/sak/ublu-2349> [2023-05-15]
- Figur 25:** LTH (u.å). <https://www.lth.se/omlth/lth-i-korthet/lths-historia/> [2023-05-15]
- Figur 26:** Cairoli, F. (2018). Edificio anexo FADA-UNA [fotografi]. <http://www.federicocairoli.com/trabajos/paraguay/-edificio-anexo-fada-una-en-construccion/> [2023-05-15]